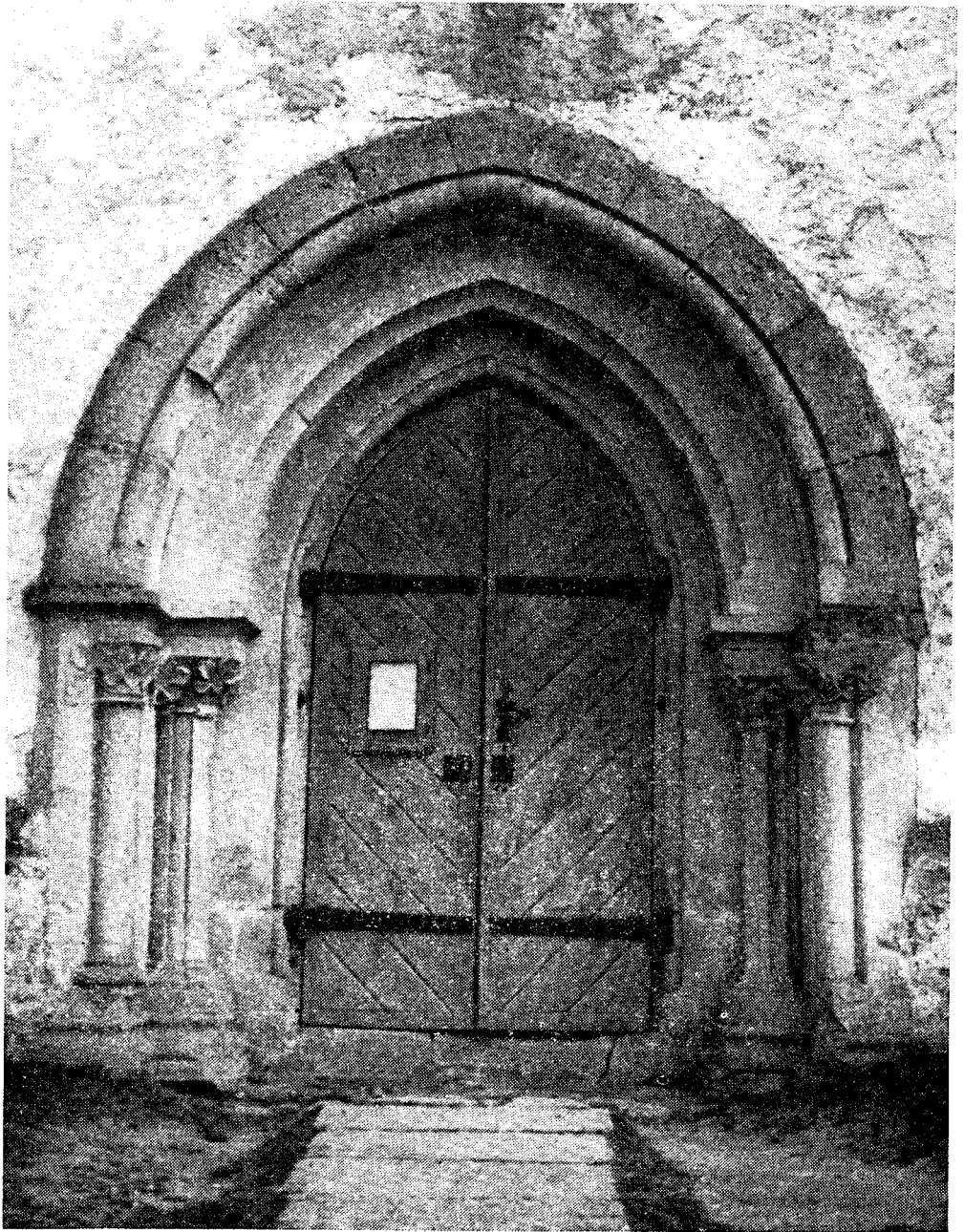

EK-117-4

EESTI KIRIK

SISUKORD:

R. Koolmeister, Mida me ootame?	113
Piibel ja antiikaja kirjandus	115
Serapion, Palve kiriku eest	116
K. Raudsepp, Ristiusu perspektiiv	117
E. Lootsma, Tulge Issanda juurde	120
R. Koolmeister, Mõtteid armulauale kirjutamisest	125
Ph. A. Tammaru, Sõidud Peipsil	130
Saaremaa kirikuraamatute koltunud lehekülgedelt	134
Beel, tõlk. E. Kõpp	138
S.E. Lind, Märkmeid ameerika kiriku elust	139
A. Berglund, Keskööpäikese poeg	141
"Jah" ja "Ei", K. Veem	142
Mõtteid EELK Los Angelese kog. minevikust — R. Sepp	145
30. a. Jumalasõna kuulutamisest Minneapolises — P.K.	147
Th. Tallmeistri 90-dal sünnipäeval — E. Kõpp	149
A. Rossman 75 aastane — K. Veem	153
V. Palm 75 aastane — R. Koolmeister	155
J. Maior, Elukroon	155
H. Rebane 75 aastane — R. Kiviranna	157
R. Troost 65 aastane — R. Koolmeister	159
Õpetajate ettevalmistamise ja töölerakendamise fondist	160

K A A S:

Karja kiriku lääneportaal

XIV sajandist, "Karja meistri" töö, peetakse kvaliteedilt võrdseiks Kesk-Euroopa suurte kirikute portaalidega. Portaali sambaid on kummalgi pool kaks. Need on alguses olnud kaetud punase värvusega. Kapiteelide (sammaste) taimornamentika jalaka ja viinapuu lehed, olid omakorda värvitud rohelisteks. "Karja meister" on muide ka kaastegev olnud Uppsala toomkiriku ehitamisel.
(R.Kr arhiiv)

Vastutav väljaandja (ansvarig utgivare): piiskop Sven Danell

Peatoimetaja: praost teol. lic. Richard Koolmeister

Aadress, Mandelblomsgatan 15, S-722-25 Västerås, Sweden

Majandusjuhataja: rer.occ. Voldemar Palm. Aadr. Box 450.74. S-104 30 Stockholm

EESTI KIRIK

30 aastakäik

Juuli-august 1980

Nr. 4

Mida me ootame?

RICHARD KOOLMEISTER

2 Pe. 3:8—13

Sügiseti on Rootsi raamatute uputuse aeg. Ilmest sellepärast, et talveti on inimestel rohkem aega lugemiseks. Paljudest raamatutest, mis ühel sügisel Rootsis on ilmunud, väärib esiletõstmist rootsi kirjanik Björn-Erik Höijeri teos 'Laviin'. Selles raamatus jutustab kirjanik haaravalt ühe ema ja poja usku ning armastust, mis eriti tugeval kujul tuleb nähtavale ühenduses looduse pimedaga ja haastamatu jõuga.

Kirjanik viib meid nendesse paikadesse mida ta ise kõige paremini tunneb, nimelt Lapimaa tühimaade aladele. Seal elab noor jahimees koos oma emaga. Poeg on väga kiindunud oma emasse ja ema omakorda näeb pojas oma elu tuge, mille ta kaotas siis kui ta mees elavalt maeti lume alla. Sama saatus tabas nüüd poega, keda samuti kattis lumelaviin nõnda, et ta oli elavalt maetud lume alla. Kuus ööd-päeva oli ta nõndaviisi lume all. Selle kuue öö-päeva kestel toimus kahes kohas võitlus elu eest. Poeg võitles oma elu pärast lume all ja ema võitles oma poja

saatuse pärast kodus. See oli visa võitlus elu pärast. Inimlikult võttes täiesti lootusetu võitlus, mida need kaks võitlesid. Ja ometigi ei kaotanud kumbki lootust, usku ega armastust. Ja nii andis see võitlus ka lõpuks tulemusi: ema sai oma poja tagasi ja poeg ema elu.

See jutustus iseloomustab vahest kõige paremini meie elu ja võitlust tänapäeva maailmas, võitlust mis ei ole veel lõpule viidud, võitlus, mis näib nii lootusetu olevat.

I

Iga inimese elus on kindlasti olnud niisuguseid aegu, mil tal on olnud tunne nagu oleks ta otseselt elavalt maetud lumelaviini alla. Selleks võib ju olla näiteks raske haigus. Äkki ja ootamatult on see tulnud ja kogu elu pannud täiesti lootusetu olukorra ette. Sa oled lootnud tulevikule, elule, kodule ja omaksetele — ja kõigist sellest on äkki ja ootamatult kriips läbi tõmmatud haiguse läbi. Sa tunnend end otsegu lume alla maetuna. Abituna olukorras millesse

sa ei saa muudatust tuua. Selleks võib olla mõni raske olukord, sisemine raskus, millest ei ole võimalik jagu saada ja mis võtab inimeselt tema rahu- ja kindluse tunde ära.

Selleks võivad olla raskused koduses elus või töökohal, mis võivad kogu me elu nii segamini paisata, et me ei oska enam väljapääsu ummikust leida.

Oleme vahest sattunud oma vaa-detega, seisukohtadega ja tõekspidamistega raskustesse. Vahekord teiste inimestega on jahenenud või koguni purunenud. Ning tulemuks on rahutud ning unetud ööd, kõnelemata sisemisest rõhuvast vaevast.

Eriti aga võib meie elu halvata kui surm on külla tulnud. Palju on neid leski, kes ei ole suutnud kaotusest toibuda ja kannatavad kohutavalt selle all.

Nüüd on aga nõnda, et kord seisame ka meie isiklikult selle olukorra ees, kus surm otsegu külma lumelaviinina meid katab. See on viimne võitlus, mis meil siis tuleb võidelda.

Mis on meil oodata?

Oma vaimulikus ülesandes olen sageli viibinud surijate juures, et neid nende viimses võitluses julgustada ja kinnitada. See on olnud kõige raskem ülesanne. Kõik nad on küsinud: "Mis on mul oodata?"

Nüüd ei ole mitte ainult nõnda, et isikliku elu mured ja raskused seavad meid võitluse ette vaid sama kehtib rahva elu kohta. Ka rahvas on sageli sattunud raske ja lootusetu olukorra ette.

Nii mõnigi väikerahvas, kes tahab oma elu elada rahus ja tööd teha

oma maa ja rahva kasuks, et see läheks õitsvale tulevikule vastu, võib äkki ja ootamatult kogeda kuidas võimas naaber ähvardab oma lumelaviiniga kogu õitsvat elu hävitada.

Niisugune on olnud väikerahvaste elu ja võitlus kogu aeg siin maa peal. See võitlus on lõppenud väga erinevalt. Paljud on jäänud püsima, aga väga paljud on jäljetult kadunud; vahest ainult nimi on jäänud püsima, vahel ka kunstivarasid ning muudki, mis kõnelevad kunagisest madalast või kõrgest kultuurist, rahvaist, kelledest me enam midagi ei tea. Kõik see aga seab meid küsimuse ette: *Mis on meil oodata?"*

II

Sellele küsimusele vastab apostel Peetrus: *Meil on oodata Issanda päeva!* Ning selle päeva kohta ütleb ta veel, et see tuleb otsegu varas öösi s.t. ta tuleb äkki ja ootamatult. Ta tuleb siis kui seda päeva kõige vähem oodatakse.

Ja kes küll ootab seda päeva?

Ma usun küll, et väga ja väga vähesed. Enamus ei pea seda lihtsalt võimalikuks. Sest arvatakse ju nii, et maailm läheb ainult edule ja tõusule vastu. Kõik muutub paremaks ja kaunimaks. Meid ootab ainult tõus ja edu.

Selle vastu kuulutab Piibel Issanda päevast. Aga see Issanda päev mis tuleb ei ole olenev meie mõtetest ega meie arvamistest ning meie soovidest. See päev tuleb kui aeg täis saab Jumala silmis. Peetrus iseloomustab seda sõnadega, et see päev viibib mitte sellepärast,

et Jumal viivitaks oma töötuse täitmisega, *vaid Jumal ei taba, et keegi hukkuks, vaid Jumal tabab, et inimesed tuleksid meeleeparandamisele.*

Aga see ei ole veel kõik. Peetrus kinnitab, et kui see päev tuleb, siis hukub maailm tules.

Vahest kunagi varem ei ole inimesed seda tähele pannud kui meie ajal: kui ajakohane õieti on see kirjasõna! Praegusel aatomis ajastul mõistame vahest paremini kui kunagi varem kuulutust: "*Kui Issanda päev tuleb — siis hukub maailm tules!*"

Ja nüüd me küsime uuesti: kas see on kõik mida meil on oodata?

III

Pühakiri ei vaata kunagi lootusetult tulevikule vastu. Ka kõige lootusetumas olukorras on alati lootus olemas: *Sest, me ootame Jumala töötuse järgi uusi taevaid ja*

Piibel ja antiikaja kirjandus

Piiblil ei ole palju otseseid kontaktkirjandusega, mis oli olemas tema tekkimise ajal.

Vanas Testamendis on mõned tsitaadid raamatuist, mis aga on kaduma läinud. Näiteks "Jehoova sõdade raamat" (4 Mo. 21,14) ja "Õiglase raamat" (Jo. 10,13).

Uues Testamendis on sõnasõnaline tsitaat kreeka näitekirjanikult Menandroselt (1 Ko. 15,33) ja paar ütlust teistelt autoritelt (Ap. 17,28 ja Tt. 1,12).

uut maad, kus õigus elab!

See on eesmärk mille pärast me elame ja võitleme oma võitlust. See on ka Kristuse kuulutus moodsale inimesele moodsal ajal. Meil ei ole midagi head oodata inimestelt ega ka mitte teistelt rahvastelt. Meil on üksi head oodata Jumalalt, sest *Jumalal oli oma plaan kui ta lõi maailma, ja tal on ka kindel plaan inimkonnaga kui ka universumiga.* Seda on Jeesus õpetanud paluma sõnadega: "Sinu riik tulgu!"

Lõpuks

Kui peaks juhtuma nõnda, et maailma murede ja raskuste tormis satume lumetormi kus lumelaviin matab meid elavalt oma alla, siis on meil ometigi lootust pääsemiseks, kui meil on usk Temasse kelle käes on meie aeg ja maailma tulevik.

Mõtteseost kaasaegse maailmaga leidub Piiblis muidugi rohkem. Eriti rohkesti on märgata vastastikust mõjutamist apogruüfilises Siiraki raamatus. Autor on ilmselt tuttav olnud kreeka mõtteteadete ja kirjandusega. Selgeimaks näiteks on järgmised luuletuse read:

"Otsegu haljad lehed kaharal puul: ühed varisevad, teised puhkevad — nõnda on ka liha ja vere sooga: üks sureb, teine sünnib!" Si. 14,18

Uus tõlge: E. Köpp

”On inimlastegi saatus ju nii nagu lehtedel laanes: tuul ühed puistab küll puilt maha laiali, kuid juba uutest lehtedest haljendab mets, kui jälle on käes kevadpäevad. Nii inimlapsedki on, ühed sünni-

vad, hukuvad teised.”
Homeros, Ilias, VI 146—149
Tõlge: A. Annist (Tallinn, 1960)
(Tõlkes on püütud säilitada kreeka heksameetrit, s.o. kuuejalget värssi)

PALVE KIRIKU EEST

Issand, maailma ajastute Jumal,
puhaste vaimude Jumal,
pühade hingede Jumal,
kõigi Jumal, kellel *puhas* süda
ja kes sind selgesti ja *puhtasti* appi hüüavad!
Sina paistad taevast
ja *puhtad* vaimud tunnevad sind.
Maa peal ülistatakse sind kiituslauludega
ja sa elad üleüldises Kirikus.
Pühad inglid ja *puhtad* hinged teenivad sind.
Sa oled taevas enesele loonud elava koori
tõe auks ja kiituseks.
Anna, et see Kirik oleks elav ja *puhas*.
Saada temale abiks jumalikke jõude ja *puhtaid* ingleid.
Siis ta ülistab sind *puhtasti* kiituslauludega.
Me palume sind kõigi selle Kiriku inimeste pärast:
ole armulik kõigile, andesta kõigile,
luba kõigile patukustutust,
tee, et nad enam pattu ei teeks.
Ole pigemini neile kaitsjaks
ja kaota iga kiusatus.
Halasta meeste, naiste ja laste peale,
ilmuta ennast kõigile,
tunnetus olgu kirjutatud neile südamesse
sinu ainusündinud Poja Jeesuse Kristuse läbi.
Tema läbi olgu sulle au ja vägi Pühas Vaimus
nüüd ja ajastute ajastuni. Aamen.

Serapion

(Vaata »Eesti Kirik« 5/1976)

Kaheksa korda esineb sõna »puhas« või »puhtus«, rõhutamine, mida tingib sihikindel mure puhta usu pärast.

Tõlkinud ENDEL KÖPP

Ristusühe perspektiiv

KARL RAUDSEPP

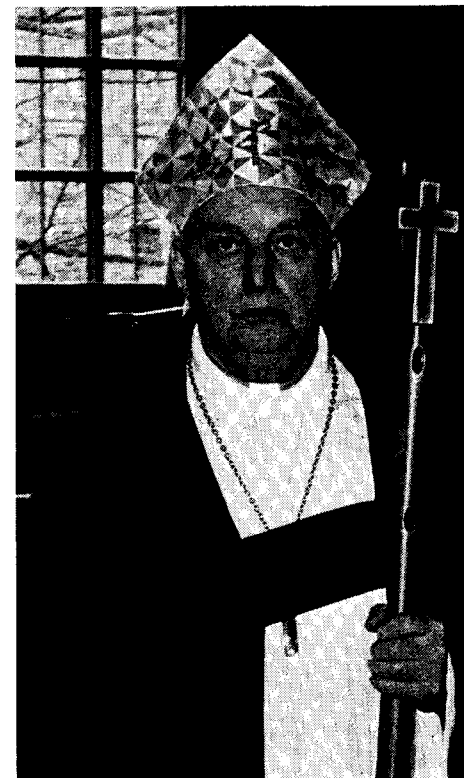
Käesoleva ettekande pidas piiskop K. Raudsepp Eesti kirikuõpetajate konverentsil Torontos juulis 1979

Mis ootab ristikirikut tulevikus, see küsimus on äärmuste juures palju selgem kui väga arvurikka keskmiste vaadetega inimeste juures. ”Silent majority” — ”vaikiv enamus” on ka selles küsimuses olemas ja keegi ei tea, mida ta täpselt mõtleb ja teeb.

Nõukogude Liidu ja Hiina kommunism ei vaja mingit religiooni. See on nendele asjatu ja koguni vastumeelt, sest usuga viiakse sõnakuulmine riigi autoriteedi juurest ära ja kristlased tunnistavad Jumalat üle teiste autoriteediks ja on esmajoones kuulekad Temale. Sellest siis hädaoht kommunismi diktaatorile ja seepärast kiusatakse kristlasi taga, et nad ise loobuksid usust. Hiina laveerib. Nad peaaegu lubavad isegi kristliku misjonitöö algamist nende suurel maal ja individuaalsel pinnal. Teiste sõnadega ühiskond Hiinas ei vaja, partei ei vaja, riik ei vaja religiooni, aga kui keegi üksikisik seda soovib, siis ta võib seda praktiseerida. Meie ei tea kui siirast ja millises ulatuses see lubamine rakendatakse ja on.

Nõukogude Liidus ei vajata religiooni. Üksikisik, kes seda vajab, võib seda praktiseerida nelja sein vahel kodus või kirikus, kuid mitte avalikult. Ka rinnaristi kandmine pole sallitud — see olla propaganda.

Juulis 1979 ilmus kellegi dr. V. Krupko artikkel Nõukogude aja-

Piiskop K. Raudsepp

kirjas 'Maa Elu' pealkirjaga: ”Religioon on hädaohtlik tervishoiule”. Ta toob näite kuidas keegi usklik naine kartes Jumala viha, ei saanud enam süüa ega magada. Kuulis hääli ja nägi asju, mida teised ei näinud. Teda tulnud 10 päeva vaimuhaiglas ravida enne kui ta terveks saanud. Ergo — religioon on hädaohtlik tervisele.

Kõige kaugemale on jõudnud usu tagakiusamises Albaania väike riigike. Seal on usk tunnustatud riigile kahjulikuks seadusandlusega. Ristiusu ja iga usu praktiseerimine on riigivastane akt, kriminaal kuritegu ja seadusega karistatav. Veel 1974 poodi pealinna Tirana avalikul platsil üks preester ülesse, et ta oli ristinud ühe lapse. On äärmiselt huvitav, et sellest väikivad inimõiguste eest võitlejad ja kristlikud kirikud üle maailma. Ka Etioopia kristliku misjoni ärakeelamine kommunistide poolt ja kiriku raadio saadetejaama ülevõtmine ei leidnud mingit ägedat reaktsiooni asjaomaste kristlike juhtide poolt.

Teine äärmus paremal pool on kindel, et Jumalariik hakkab jälle kasvama. Uuesti sündimine on aktuaalselt päevakorral, eriti Ameerikas. 40 miljoni inimest s.o. ümarguselt üks viiendik Ameerika rahvast Gallupi uurimuste järele tunnistab ennast uuesti sündinuks eesotsas President J. Carter'iga. Suured massi koosolekud uuesti sündimise ja tervestegemisega leiavad suurt toetust. Mitte ükski Billy Graham, Oral Roberts, Robert Shuller ja Club 700, vaid ka "Jesus people" eriti hippide seas ja Californias haarab suuri hulki. Katoliku kirikus on harismaatiline liikumine eriti pinda võtnud. Ja ka traditsionaalsed fundamentalistid oma selgete seisukohtadega leiavad suurt poolehoidu. Toronto linnas on "Peoples Church" oma pastori Paul Schmidt'iga keda igal pühapäeval tuhanded ja kümned tuhanded inimesed kuulavad hiigla mõõtmetega kirikus ja tele-

visiooni saadetes. See parempoolne äärmus ootab Issanda aulist jälletulemist. Kuid kuulutab pöördumise võimalust igale, kes hukkuvast massist tahab pääseda. Selles sektoris ilmus Paul E. Kaufmanni sulest 1977. a. Hong Kongis raamat "Hiina eelseisev revolutsioon". Selles autor, kes on ristiusu misjoni juhataja seal, teeb julgeid oletusi. Lühidalt ta väidab, et kristlik misjon jäi Hiinas lokaalseks seni, kuna seal olid sajad dialektid ja polnud ühist keelt. Seal polnud teede võrku, ega ka kommunikatsiooni vahendeid. Mao revolutsioon lõi ühise keele, teedevõrgu, telefoni, ajalehe ja televisiooni side. Jumal kasutas tema arvates Mao'd kui oma misjonile teevalmistajat. Nüüd alles saab ristiusu revolutsioon tulla. Muidugi aeg annab vastuse sellele julgele versioonile.

Mis teeb aga nende äärmuste vahel väikiv kristlaste mass? Küll tema ka mõtleb ja elab, aga ta pole väga jutukas avalikkuses. Houstoni konverentsil *clusterite* või kobarate koosolekuil möödunud talvel luteri kiriku saadikud ütlesid ühe kriitika selgelt välja; keskmine Ameerika mandri luteri pastor pakub vähe oma kuulajaile. See on karm kriitika pastoreile ehkki nende naised mõtleavad neist tihti paremini. Veel selgemalt toob ajakiri "The Christian Century" selle aasta alul oma otsuse: "Kes teevad meie ühiskonnas prohvetlikke ennustusi globaalses ulatuses? Need on astronautid, kunstnikud, kirjanikud, mitte aga vaimulikud. Väsinud, ehmunud, hallid kujud ja halva ettevalmistusega, vaimu-

likud on kähisevad hääled selles maailmas, mis otsib eesmärki ja lootust". Hugh Myers kirjutas ajakirjas "Futurist" s.a. juunis artikli "Ristiusk tuleviku aastakümneis". See mees on teadlane ja ka presbüteri kiriku ordineeritud vaimulik. Tema põhjalik süvenemine küsimusse on huvitav lugeda. Ta tsiteerib terve rea teadlasi ja leiab, et maailm on jumalatu, ta ei lase ristiusu mõju endasse. Jürgen Moltmann'i sõnadega: "Moodne ühiskond lükkab religiooni privaat sektorisse. Olgu nagu sauruste luukerede auk või surnukamber, aga päeval pole temal ütlemist ega tegu". 1960-datel aastatel sai maailmas raha ja võim inimese ülimaliks sihiks. Kui need aga inimest ei teinud õnnelikuks, siis haaras indiviid droogide ja enesetapu järele. Usk Ameerika ühiskonna primaarsusesse ja tema vägevusse raputati varemeiks kaotatud Vietnami sõjaga ja kodus Watergate skandaaliga.

Paul Tillich, tuntud teoloog, püüdis sügavpsühholoogia abil panna religiooni eksistentsialismi filosoofiasse aastatel 1960, et religioon saaks kõneleda kaasaegses ühiskonnas. Tal oli sellega vähe edu. Harvey Cox, "Secular City" autor, ruttas seletama, et klassiline religioon ja metafüüsika on kadumisele määratud. Sealt veel edasi läks Thomas Altizer teoses: "Radical Theology and the Death of God" a. 1966 tehes kärarikka leiutise, et Jumal olla surnud ja nüüd inimene teeb, mida tahab. See liikumine ise aga suri ruttu. Hugh Meyers'il on õigus öelda: "Käes-

oleva aja ajalugu mõjustab ometi ristiusk" E. F. Schumacher teoses: „A Guide for the Perplexed” a. 1977 leiab, et inimese õnne otsimine juhatab tema Jumala juurde. Paavst Johannes XXIII 1962. a. toimunud II Vatikani konsilium tegi head, et saadi mõtteid vahetada ka religioosse maailma vasaku tiivaga. Vietnami ja Watergate järele Ameerika ühiskond hakkas jälle otsima vaimlisi väärtusi. Eriti võitis konservatiivne tiib, sest tal oli pakkuda lunastust. Jäi 3 usulist kihti: 1. Ajalooline ristiusk (Prot. ja katoliku kirik) 2. Fundamentalistid ja 3. Uued religiooni grupid, voolud ja kultistid. Kolmas grupp on kõige väiksem, esimene kõige suurem. Aga kõige edukamad oma töös on II grupp. Uute gruppide suhtes väga kriitiline isegi Harwey Cox, kes on nende autoriteet. Ta lausub: "Kriisi saab võita kui heidame kõrvale idamaa müüdid ja pöördume oma juurte juure tagasi". Huvitav mees on ajaloolane Christopher Lash oma teosega "The culture of Narcissism". Ta räägib, et kaasaja inimene otsib õnne, mitte lunastust ega õndsust. Ta tahab õnnis olla kohe ja nüüd. Et inimene ise on puudustega nagu religioon õpetab, see temale ei meeldi.

Kenneth A. Briggs ajalehes "Christian Herald" küsitleb religiooni osakonna toimetajaid arvult 12 suurte ajalehtede juures. Ta ise on New York Times religiooni osa toimetaja. Kõik need 12 leiavad, et ajaloolisel ristiusu kirikul on rasked ajad ees. Gallup kõneleb, et "organiseeritud religi-

ooni vastu on olemas tõsine kriitika. Institutsioon ei ole enam oluline, autoriteete ei taheta. Aga kõik analüüsijad leiavad, et ometigi kristlik kirik võib anda tulevikule spirituaalse sisu ja ta on ainuke, kes seda suudab. See kogunud kirjameeste positiivne arvamine on väärt teada. Tihti just ajakirjandus unustab, et "mis inimestel on võimatu, see on võimalik Jumala juures." Jeesus Kristus on sama täna kui oli eile ja tema jääb ka tulevikku. Kunagi õpime

Tulge Issanda juurde

ERNST LOOTSMA

Tulge Issanda juurde, selle elava kivi juurde, mis küll inimeste poolt on hülgatud, aga Jumala juures on äravalitud ja väga kallis.

Tulge kui elavad kivid, et saaksite ülesehitatud vaimlikuks kojaks ja pühaks preesterkonnaks ohverdama vaimulikke ohvreid, mis on Jumala meelepärast Jeesuse Kristuse kaudu.

Armsad ametivennad, koguduste saadikud ja kristlikud sõbrad! Meie tänaõhtune jumalateenistus on ühenduses Eesti Kiriku Kanada praostkonna sinodiga. Kord aastas tuleme me kokku ärakuulama meie praostkonna koguduste elu ja tegevuse aruandeid, püstitama eesmärke me ühistele püüdlustele ja üksteist õhutama usule, armastusele ja headele tegudele. Need asjad pole mitte üksi õpetajate ja kirikumeeste asjad ja mured, vaid meie kõigi südameasjad. Seepärast

kõik tundma, et halva inimesega ei saa ehitada head ühiskonda ega tulevikku. Humanism ei ole ehitaja jõud, küll kange sõnade tegija. Tulevikku kujundab Jumal ja kui meie töötame Jeesuse Kristusega, siis meie tööd ka põrguvärvavad ei võida. Kus kirik kuulutab puhtalt ja julgelt Jeesust Kristust tehes seda elavalt kristliku armastuse rakendamisega, seal ei pruugi tuleviku pärast mures olla. Leige kirik peaks küll teiseks saama vaimus.

Teile nüüd, kes te usute, on ta kallihinnaline, aga uskumatuile on ta komistuskivi ja pahanduskalju. Nemad tõusevad tema vastu, sest et nad ei kuula sõna.

Aga teie olete valitud sugu, kuninglik preesterkond, Jumala omandrahvas, et te kuulutaksite tema aulisi tegusid.

1 Pe. 2:4—9

ei tule praostkonna sinodile mitte ainult koguduste õpetajad, vaid igast kogudusest vähemalt kaks saadikut, kes tagasi minnes oma koguduste juurde, teatavad ja jagavad kaasliikmetega, mida me siin oleme kuulnud, õppinud ja otustanud.

Kristlik kirik on kõigi usklikute osaduskirik. Pühakiri nimetab kirikut "Jumala kodakondsuseks", Jumala laste perekonnaks, või ka "Jumala templiks", milles kõik usklikud on elusad kivid, kokku

liidetud usu läbi Jeesusesse Kristusesse. Kõik nad kuuluvad kuninglikku preesterkonda ja on kutsutud kuulutama Jumala aulisi tegusid. Kõigil on ühine õndsustee usu läbi Jumala armusse, mis on saanud avalikuks Jeesuses Kristuses. Kõik on uuesti sünnitatud elavaks lootuseks Jeesuse Kristuse ülestõusmise läbi surnuist.

Jumal pole seda meile teinud vaid selleks, et me üksi omaette tema ärarääkimatus armastuses rõõmustaksime, vaid et me seda ka teistele tunnistasime ja teistega jagaksime. Kõik on selleks kutsutud, ükski pole eraldatud. Kõik on kutsutud Jeesust Kristust süuga tunnistama, ja oma läbikäimises ja kohtlemises kaasinimestega tema armastust kajastama. "Kes mind tunnistas oma Isa ees, kes on taevas", ta ütles, ja teisel: "Teie valgus paistku inimeste ees, et nad näeksid teie häid tegusid ja annaksid au teie Isale, kes on taevas." Sellest tunnevad kõik, et te olete minu jüngrid, kui teil on armastust isekeskis."

Paljude meelest on kirikus kahte sorti liikmeid, elukutselised vaimulikud, kelle ülesanne on usu asju ajada ja edendada ja lihtliikmed, 'laied', kellel pole ülesandeid kirikus ega kohustusi Jumalariigi töös. Pühakiri aga nimetab kõiki usklikke koguduse liikmeid kuninglikeks preestriteks ja Jumala kaastööliseks ja ütleb, et kõik on kutsutud teenima üksteist selle andega, mille ta on Jumalalt saanud. Kõik on kutsutud tõelise südamega ja täielises usus üksteist usus ja lootuses kinnitama ja õhutama

armastusele ja headele tegudele. Jeesus ütles: "Mida ma teile ütlen kõrva sisse, seda kuulutage katuselt. Mida ma olen ütelnud teile isiklikult, seda kuulutage avalikult." Seda ei ütelnud tema mitte ainult jüngritele, vaid ka teistele, ja ütleb seda veel täna meile kõigile.

Kõige tähtsam kaasabi ja panus, mida võime teha kirikule ta jumalariigi töös ja püüdlustes ei toimu alati mitte müüride vahel, vaid väljas, ühiskonnas, inimeste keskel, kellega läbi käime või koos töötame.

Elukutse, töökoha tõttu ja muus läbikäimises on koguduse liikmetel kontakt inimestega, kes on võõrdunud Jumalast või pole temast kunagi kuulnud. Või kui on nad temast kuulnud vaimuliku suust, siis arvavad nad sageli, et vaimulikud räägivad Jumalast ja Jeesusest Kristusest seepärast, et see on nende amet ja saavad selle eest tasutud. Kui aga kuulevad tunnustust Õnnistegijast Jeesusest Kristusest ja isiklikust usu kogemustest oma kaastöötjate suust, siis tärkab neiski soov ja igatsus tema järele.

Elus kohtame palju ja mitmesuguseid inimesi, mõned rikastavad ja ülendavad meid, mõned on ilmetud ja jätavad meid ükskõikseks. Aga kohtamine siira usuinimesega on alati rikastav ja õnnistav kohtumine, ka siis kui seda vahelgi avalikult ei tunnistata. Meie pagulaskonnas on tuhandeid perekondi, kes on võõrdunud Jumala sõnast ja kristlikust osadusest tema kirikus. Aastaid pole nad avanud kiriku ust ega tulnud jumalateenistusele. Palju on neidki,

kelle osalemine kirikuga toimub posti-teel, aasta lõpul väikese tšeki näol, igaksjuhaks. Aasta jooksul, igapäevases elus pole neil Jumala ega kiriku järele vajadust. Meie tänapäeva kiriku õnnetus ja nõrkus seisabki selles, et mitte kõik, kes Jumalat ja tema kirikut armastavad, pole leidnud täit rakendust Jumala ja tema riigi töös. Alati pole see nii olnud meie kiriku elus ja ajaloos. Juba sajandite eest said uskliku lihtrahva nõudmisel ja kaasabil esimesed Pühakirja palad võimalikuks ja kättesaadavaks. Lihtrahva seast tõusid tunnistajad ja kuulutajad, kes tõid ristiusu me rahvale südamelähedale. Aktiivsed kirikuliikmed, kooliõpetajad, kirikuvanemad, lihtsad talumehed kuulutasid koolimajades, palvemajades ja kabelites õpetaja kõrval. Paljud neist olid vennastekoguduse liikmed, ühtlasi aga ka ustavad kiriku liikmed.

Lihtsad usklikud kirikuliikmed koondusid kiriku kooridesse ja asutasid pasunakoore, et jumalateenistusi kaunistada ja ülendada ja edendada. Mitmes paigas jäi see tegevus idast puhuvate revolutsiooniliste tuulte rünnakul soiku, aga paljudes kihelkondades jätkus see hea usuvõitlus viimase ajani. Vanemad inimesed meie keskel mäletavad neid aktiivseid, tuliseid usuinimesi, tunistajaid ja kuulutajaid, tõsiseid, sirgeid ja üheotsaga mehi.

Jumala sõnast olid nad ka õppinud, et rahvas pole kokku kuhjatud proletariaadi kari. Teadsid, et inimene on Jumala loodud ja Jumala poolt antud inimõigustega ja

rahvustundega. Nad sisendasid usulisrahvusliku meele me rahva südamepõue ja õhutasid selle leegitsema nii vägevalt ja helgelt, nagu seda enne ega hiljem pole nähtud.

Tänu Jumalale, ustavaid tunnistajaid on me kannataval kirikul kodumaal veel tänapäev. Napid sõnumid kodumaalt kinnitavad seda. Aga nende ustavus ja kaastöö teeb kiriku eksistentsi seal ikka veel võimalikuks. Olgu siinkohal mainitud vaid mõned sõnumid. Pärnust kirjutas mõne aja eest üks, et ta käib tihti ühes kirikukooris laulmas ja koosolekutel. Hambaarst ütleb, et iga neljapäeva õhtul käib tema Tallinnas ühes kirikus kooriharjutustel ja muidugi pühapäeval seal laulmas. Oma lauluga ja osavõtuga nad tunnistavad, kellesse nad usuvad ja kellele on nad ustavad.

Ustavaid tunnistajaid ja aktiivseid kirikuliikmeid vajab me kirik hädapärast siingi. Seepärast me rõõmustume ja tervitame meie kiriku konsistooriumi algatust õpetajate abiliste ettevalmistamiseks. Õnnistuseks saavad need kursused neile ja meile kõigile, kui nad seal ei kuule vaid moodsamaid provokatiivseid teoorijaid Piibli kohta, mis ei süvenda usku, võivad aga süvendada umbusku, mida meil kõigil inimliku loomupoolest küllaltki on.

Õnnistuseks on need, kui nad seal süvenevad Pühakirja igaveste tõdede tundmises ja õpivad nende valguses mõistma tänapäeva inimese eluprobleeme ja näitama küsijatele ja otsijatele õndsusteed usu läbi Jeesusesse Kristusesse ja kin-

nitama Jumala abi ja troosti kannatajatele ja leinajatele. Tähtis pole ka, missugust kuube nad teenistusel kannavad. Paljudes Kanada kirikutes kannavad mingisugust kirikurüüd ka altari küünalde süütajad ja kustutajad. Tähtis on, et nad Kristust tunnistavad.

Paljudes Kanada linnades on vähemaid kaasmaalaste gruppe ja perekondi. Õpetaja ei suuda neid regulaarselt külastada ega teenida. Ja linnades, kus peetakse jumalateenistusi korrapäraselt, on ometi puudus ja vajadus intiimsete osadusgruppide järele, kus üheskoos kompetentse isiku juhatusel, süvenetakse Pühase kirja, esitatakse avalikul jumalateenistusel, ja koos otsitakse vastusi Jumala sõnas ja vastastiku kinnitatakse usku ja armastust. Ei ole tähtis ka, et me teame vastust anda igale küsimusele, mis üleskerkib. Ei ole õige teeselda nagu teaksime kõiki Jumala saladusi. Inimesed usaldavad me tunnistust ja hindavad me siirat meelt, kui alandlikult tunnistame, et nii mõnigi usutõde on üle meie tundmise ja teadmise. Ütles ju Jeesus isegi: "Mul on teile veel palju ütlemist, aga teie ei võinüid seda mõista." (Jh. 16:12) "Aga Püha Vaim õpetab teile kõik ja tuletab teile meelde kõik, mis mina teile olen ütelnud." (Jh. 14:26) Mõned lahusulised väidavad, et nad teavad maailma otsa päeva ja Kristuse taastulemise tundi ja seega väidavad, et teavad rohkem Jumala saladusi kui teadis Jumala Poeg, Jeesus Kristus ise. Mõned ütlevad, et nad järgivad jumalateenistusi raadio ja televisio-

ooni ülekandeil. Parem on see muidugi kui mitte-midagi, aga puudu jääb palju. Me ei tule seal kokku usukaaslastega Jumala sõna kuulama ja Jumalat selle eest ühislaulus ja palves tänama. Püudu jääb kristlik osadustunne, mis on usuelus nii oluline.

Me võime üksi nautida kunstitöö ilu, kontserti või loengut ja sellest kasu saada ilma teiste juure- ja kaasosavõtuta, kuid pole võimalik üksi omaette uskuda ja usklikuks jääda. Meie usk ja armastus vajavad pidevat äratust, uuendust kinnitust teiste usu ja armastuse läbi. Esimesed kristlased jäid alati osadusse palves, Jumala sõnas ja leivamurdmises.

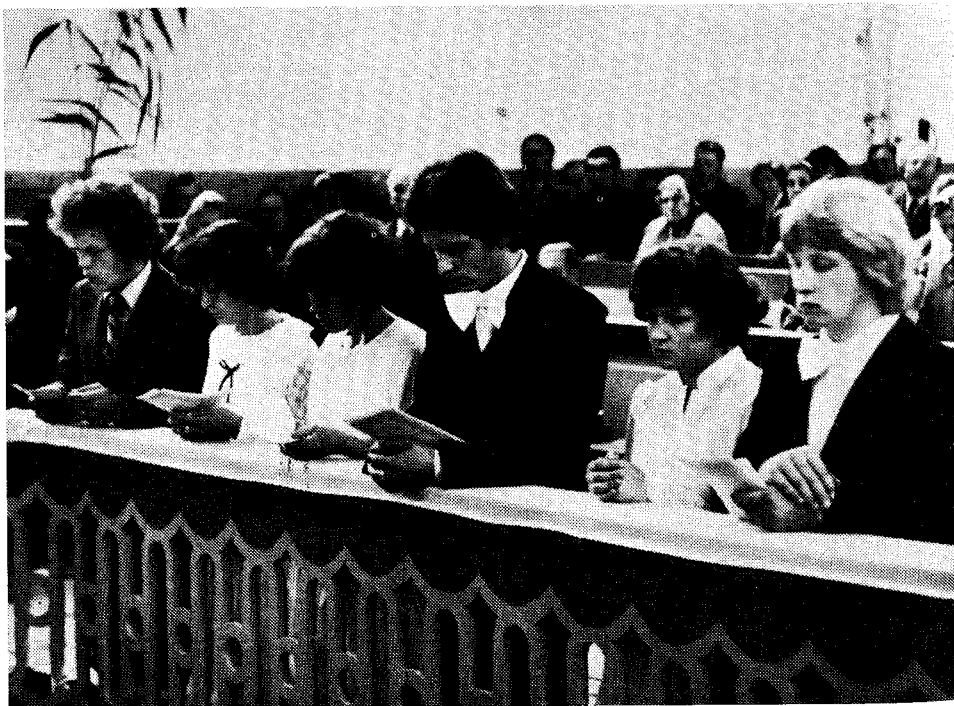
Alati on olnud ja on inimesi, kes ei hooli kirikust või on koguni vaenulikud tema vastu ja püüavad teda hävitada. Aga, milline oleks maailm ilma kristliku kirikuta? Kui nende püüdlused läheksid korda ja nad hävitaksid kiriku, siis hävitaksid nad ühtlasi ka need hindamatud õnnistused, mis on võimalikud ja garanteerivad nendegi häaolu ja korda, kiriku töö ja mõju tõttu maailms. Pole ühtegi teist asutust maailmas, mis on teinud maailma kõlbla, sotsiaalse ja vaimse elu hüvanguks nii palju, kui on seda teinud kristlik kirik. Ta õnnistav ja õilistav vägi ja mõju üksiku inimese isiklikus elus ja ühiskonna elukorra edendamises on hindamatu. Ta täis õnnistus saab osaks aga ainult neile, kes on ta liikmed. Seepärast ainuke tee, et mõista, hinnata ja saada osa sellest, mida kirik pakub inimese ajalikuks hüvanguks ja igaveseks õnnistuseks, on kuuluda tema juurde ja tema osaduses elada. Kirik

on ainuke asutus maailmas, mille Jumal on asutnud, ja tema tahab, et me oleksime selle elavad ja aktiivsed liikmed.

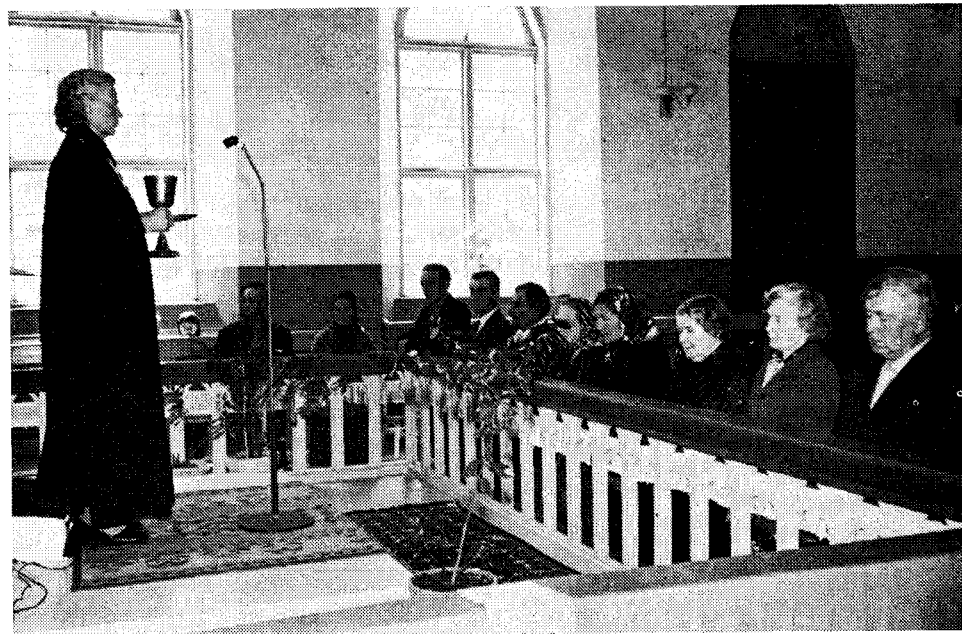
On ju meil kõigil vaid üks elu elada. Kuidas kasutame seda oma eluaega? Paljud on agarad ja tugevad kõiges muus aga mitte Jumala kaastöölisena tema riigi töös.

Kui oleme usuinimesed, siis liitume nende ridadega, kes töötavad

Jumala kaastöölisena, et kõik tuleksid Kristuse tundmisele ja tema läbi igavesele elule. Suurim, mida ükski inimene võib teise hääks teha on teda kutsuda ja aidata usule. Ja suured on Jumala töötused neile, kes seda teevad. "Need, kes saadavad teisi õiguse teele paistavad otsegu tähed igavesti!", ütleb Pühakiri. Taaniel 12: 3.

Räpina koguduse leeripüha 22. VII 1979
(Õp. Georg Lillemäe)

Armulauateenistus Pindi kirikus 15. VII 1979. Õpetaja Laine Villenthal

Mõtteid armulauale kirjutamisest

RICHARD KOOLMEISTER

Eesti evangeelse luteriusu kiriku elus on kujunenud aegade kestel kirjutatud ja kirjutamata kirikukord (kirikuseadus).

Esimest on meil võimalik lugeda põhimäärustest ja agendast. Ent nende sisu mõistmine ja tõlgendamine võib valmistada teatud raskusi, kui ei tunta nende ajaloolist, juriidilist ja liturgilist tagapõhja ega ametlikku seletust.

Palju raskem on aga nn. kirjutamata kirikukorra, traditsiooni ja

tavaga, mis samuti on väga pikaajalise arengu tulemus. Võõrsil olles kipub palju ununema ning võõrad mõjud tungivad peale. Viimased tunduvadki nii mõnedelegi õigetena, olenedes sellest kuivõrd ollakse mõjutatud kohalikust kirikust.

Aga igal maal, igal kirikul on omad kombes, seadused ja traditsioonid, millel samuti on oma pikk arengu-aeg seljataga. Laiapillatud nagu me oleme, võib võõ-

raste mõjude omaksvõtmine, nii kergesti muuta oma kiriku traditsioone tundmatuseni ning kirikliku ühtluse samuti. Jääb vahest järgi veel emakeel, ja mine tea kui kaua seegi. Paljud on nii viisi sulanud ühte pererahva kirikuga, ja nii mõnigi nende hulgast küsib vahel imestusega: Kas ikka veel on alles eesti kirik? Kui oleks võõraste teha, siis oleks meie kirik ammugi juba olnud kustunud.

Õnneks on aga veel neid, ja nende arv ei ole väike, kes leiavad, et nende kätte on usaldatud aare, mille nad kodumaalt on kaasa toonud, et seda alalhoida ja säilitada tulevastele põlvedele, vastutuses oma maa ja rahva ees.

Ei ole ju kahtlust selles, et kui tahame kirikut hoida elavana elavate inimeste keskel, siis seisame järjest küsimuse ees, kas ja kui võrd üks või teine nähe, komme, tava, traditsioon ja koguni seaduse paragrahv on õigustatud ja põhjendatud ning, kas ei tuleks tuua uuendusi, muudatusi ja parandusi meie kiriklikku ellu ja isegi struktuuri.

Kuigi on nii, et kivinemine, sammeldumine ja paigaltammumine on kiriklikule elule kahjulik, siis ometigi ei ole mitte nõnda, et kõik vana oleks iganenud ja mõttetuna ning uus aina kasuks ja tuluks. Ei ole ka mitte nõnda, et igäüks meist peaks oma maitse järgi ühte või teist muutma, kuna pererahva kirikus on see teisiti korraldatud. Niisugused muudatused ja parandused ei tule õnnistuseks meie kiriku ühtlusele. Ei tule ka unustada, et meie kirikul on sel-

leks vastavad kiriklikud organid, nagu seda on Usuteadlaste Konverents, kelle kompetentsi kuulub taoliste küsimuste kaalumine ja ettepanekute tegemine, kuni see viimaks kogu kiriku poolt heaks kiidetakse.

Üheks niisuguseks kombeks meie kirikus on armulauale kirjutamine, mis nii mõnegi juures on saanud küsitavaks. Nii on korduvalt minu käest küsitud: Kas on vajalik armulauale kirjutamine? Rootslased seda ei tea, miks peame meie seda tegema? Millega on see õigustatud ja põhjendatud?

Küsimus on huvitav ja igati õigustatud. Vastus, miks see nii on meie kirikus tavaks, avab silme ees selle probleemi lahendamise viise kirikuõpetuse ja õiguse vahendusel meie kirikuajaloo taustal.

Olgu siis sellest antud kokkuvõtlik ülevaade.

Rootsi ajal

oli armulaud kohustuslik talitus ning sellest osavõtmise eelduseks katekismuse tundmine ja piht. Armulaual tuli käia oma koguduses. Armulauast ei lubatud osa võtta neil, kellel puudusid vastavad teadmised ristiusu õpetusest kui ka neid, kes oma eksistuste tõttu olid jäänud kogudusega lepitamata.

Vaimulikud olid kohustatud vastavalt 1626. a. ja hilisemate sinodikorrale (Articuli Synodales), konsistooriumite korraldustele ja Rootsi 1686. a. kirikuseadusele pidama armulaualiste nimestikke. Selle vajadus ilmneb nii sinodikorras kui ka aktides.

Vaimulikud olid kohustatud visitatsiooni (kirikukatsumise) korral superintendentile aru andma erapihist, sakramendi haldamisest, kes ja kuipalju on aasta kestel osavõtnud armulauast, millal toimub armulaud, kuidas ja millise korra (quibus ristibus) järgi; kuidas jagatakse surijatele armulauda; kas katekismuse sõnastus on kooskõlas armulaua ettevalmistuse laustamisega jne. jne.

Kirikuraamatute (vanemad säilinud 1661, Väändras, Rakkes, Mihklis 1679, Pilstiveres ja Sangaste-Latres 1685), visitatsiooni protokollides, kirjavahetuste ja paljude teiste andmete alusel võime kinnitada, et rootsiaegsel vaimulikud olid head teadmised oma koguduste liikmetest, et edurikkalt teha hingehoidlikku tööd nendega.

Kogu selles süsteemis aga ei puudunud oma oht. Armulaud oli tingimuseks abiellumiseks, kodanikuõiguse saamiseks, ametisse astumiseks, kohtus tunnistamiseks ja akadeemilise eksami sooritamiseks, nagu see avaldus rootsi vanemas ühiskonnas.

Nii oli sakramendi armuvahendi iseloomu ohustatud.

Sellest ja paljudest muudest asjaoludest ja välistest mõjudest tingituna, kaotati Rootsis 1863. a. armulauasundus, 1910. a. armulauale lubamine ainult oma koguduses, armulaualiste nimestiku pidamine ning 1916. a. koguni pihiti sundus armulauale tulemise tingimusena.

Vene ajal

oli 1832. a. kirikuseaduse (1900. a. väljaande § 299) järgi armulaual käimine igal aastal kohustuslik, kui selleks erilisi takistusi polnud. Igäüks, kes soovis armulauast osa võtta, pidi end õpetajale üles andma, teatades oma nime, perekonnaseisu, ameti või töö (§ 290).

Õpetaja omakorda oli kohustatud pidama armulaual käinute nimestikku, ja seda 3. juunist 1891 peale vene keeles. Armulaualiste nimestik oli aastate järgi korraldatud. Sellele tuli märkida armulaualise ees- ja perekonnanimi, perekonnaseis, tiitel või elukutse. Enne neid andmeid aga armulaual käimise aeg ja koht (kas kirikus, kodus või haigevoodil). Ruumi oli ka jätud üldistele märkustele, mis osutasid sageli väga olulisteks, eriti kaebuste ja kohtuprotsesside puhul.

Õpetaja oli samuti kohustatud pidama nn. meetrikaraamatuid (sünni-, abielu ja matuste raamatuid) millised andmed tuli omakorda hiljem ülekanada nn. personaalraamatusse. Samasse kanti ka peale konfirmeeritute raamatu ka armulaualiste raamatu andmeil teateid millal vastav isik igal aastal viimati on käinud laual (§ 459).

Nii oli täielik ülevaade iga kihelkonda (kogudusse) kuuluva isiku kohta. Kirik oli ainus, kellel olid täpsed andmed isikute kohta, pannes nõndaviisi aluse tulevasele riiklikule perekonnaseisuametile, millega Venemaal alustati aastal 1917 ja Eestis 1926.

Laualekirjutusel (nagu armulauale kirjutamist rahvalikult kutsuti) oli hulk ülesandeid täita.

Kõigepealt oli vajalik teada armulaualiste arvu, et ei tuleks puudu armulaualeivast ja -veinist. Juhul kui neist ei jätkunud, tuli täienduseks toodud leib ja vein pühitseda (konsekreerida. § 833).

Palju olulisem oli aga isiklik kontakt pihtilisega. Armulaualisel oli võimalus tulla vaimuliku juure oma murede ja rõõmudega. Sellepärast oli eelistatud laupäevane lauale kirjutus pühapäevase omast, et oleks rohkem aega end armulauale ettevalmistamiseks (§ 825). Vaimulikul oli nõndaviisi võimalus isikliku kokkupuutumisega teha hingehoidlikku tööd vastavalt kirikuseaduse ja ametivande nõudeile.

Nüüd oli ka armulaualiste nimestiku järgi võimalus vastavatel ülemustel kontrollida, kas õpetaja on kinnipidanud kehtivast korrast. Oli ju nii, et õpetaja võis armulauale võtta ainult oma kihelkonna (koguduse) inimesi. Teistelt tuli nõuda lauatahte (kirikutähte, millel oli peale isiku andmete veel ka viimati armulaual käimise kohta). Armulauale võis ka tulla erilise loaga, saadud näiteks konsistooriumilt (§ 291). Oli ka erandeid olemas, nagu haigus, kiire ärasõit ja teistel erakordsetel juhtumitel (§ 294). Aga kõik see oli väga piiratud.

Väga rängalt oli karistatav kui õpetaja võttis armulauale ortodokse kiriku liiget (kuna see oli riigiusk ja seadusega eriti kaitstud), millise eksimuse puhul võis ta koguni oma vaimuliku seisuse kaotada (§ 499 ja Vene Riigi Seadus

1885. a. väljaanne Kõide XV § 193). Oli veel teisigi kitsendusi, eeskirju ning korraldusi.

Oluline on vaid siinkohal, et vene ajal kujunes kindlaks kohustuslik kirikuraamatute pidamine ning nende vorm (§ 455 ja lisad), mis jäid hiljemgi muutmatul kujul püsima. Vene keele asemele astus eesti keel.

Iseseisvas Eestis

jäi armulaua kohustuslikkus kehtima (1935. a. PM § 17). Aga see kohustuslikkus on saanud hoopis teise iseloomu.

Juba 1933. a. seadlustes (§ 23) rõhutatakse, et armulaud on kaetud tarvidust mööda: suurtes kogudustes vähemalt kaks korda kuus ja väiksemates vähemalt kuus korda aastas. Ja kohustuse mõistmiseks tsiteeritakse katekismuse sõnu: "Meie kohus on sagedasti Issanda surma mälestuseks pühast õhtusöömaajast osa võtta, ja meil on õigus tulla igakord, kui meie hing ihaldab."

Armulaua kohta üteldakse: "Armulaua talitus on suureks sakramentaalseks Jumala armu kuulutuseks patusele inimesele: nõnda on Jumal maailma armastanud, et ta maailma õndsuse eest ei ole pidanud liiga kalliks oma Poegagi surma anda. Pihtitalitus peab süvendama patutundmist ja viima pihtilise õigele patutundmisele ning Kristuse armu otsimisele (§ 21)".

Alles jäi armulauale kirjutamise komme. Linnades toimus see peamiselt laupäeviti, maal (kauguste tõttu) ka pühapäeviti enne jumalateenistuse algust. Armulauale

Võru praostkonna sinodipäeval 18. aprillil 1979 Räpinas.

Vasakult uus Võru praostkonna praost, Vastseliina õp. Aldur Parts, peapiiskop Edgar Hark ja Lääne-Harju praostkonna praost, Keila õp. prof. Robert Kannukene

kirjutamisel oli suur hingehoidlik väärtus. See oli koguduse liikme kohtamine oma õpetajaga. See oli vajalik evangeeliumi kuulutuse töös.

Alles jäi ka armulaualiste raamatu pidamine, kuigi sellel ei olnud enam täita veneaegseid ülesandeid. Aga oluline oli see siiski. Üldse toimus ju kirikuraamatute osas teatuid muudatusi. Vanad meetrika raamatud tuli üleanda riigiarhiivile ning uued tulid asemele nii

puht kiriklike kui ka perekonnaseisualeti alal.

Paguluses

on armulaualiste kirjutus jäänud alles. See on pärandus kodukirikust, aga see on ka vajalik elavaks kiriklikuks tööks. Vajadus laualekirjutamisele ei ole paguluses kahanenud vaid on koguni suurenenud. On ju meie kogudused siin tekkinud paljude kodumaa

koguduste endistest liikmetest. Nii on tekkinud uued kogudused. Aga nende uute koguduste liikmete ühtekuuluvuse pärast omavahel ja oma uue õpetajaga, täiesti uues ümbruses ja olukorras, on vajalik et luua osadust. Osadus armulauas omakorda eeldab ka isiklikku kontakti. Nii on palju põhjuseid miks me peame alles haidma läbi sajan-dite läbiproovitud tavasid mille-de väärtus ei ole kahanenud vaid on hoopis suurenenud.

Lõpuks lihtne küsimus: *Kas on siis nii rasked tulla oma õpetaja juure pisut aega enne armulaua-teenistust?*

Sõidud Peipsil

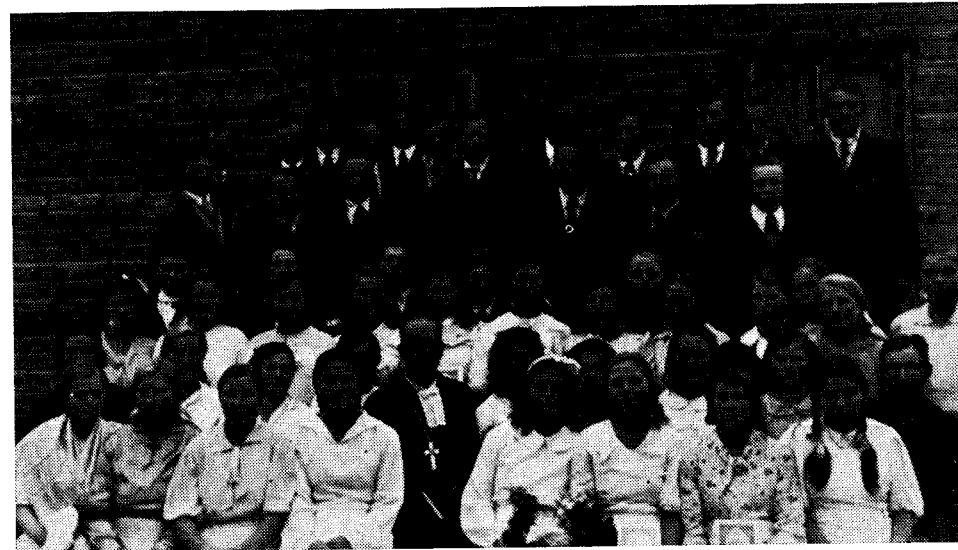
PHILIP A. TAMMARU

Suvel 1941 viisid taganevad vene-lased vägivaldselt kasa Mehikoorma koguduse õpetaja Luide (end. Jupets). Märtsis 1942 asusin ma Mehikoormale asetäitjaks õpetaja-kaks EELK konsistooriumi määramisel. Vormiliselt ei saanud Mehikoorma kogudust kuulutada vakantseks kuna puudusid teated õp. Luide saatuse kohta. Mehikoorma koguduse liikmetest oli üks kolmandik ülejärve Venemaal. Ühendus selle osaga kogudusest katkes eesti-vene piiri tõmbamisega 1920. aastal. Igasugune sidepidamine osutus täiesti võimatuks.

Kirjandus

- Sveriges kyrkolag av år 1686, Stockholm, 1928
 Y. Brilioth, Svensk kyrkokunskap, Uppsala, 1946
 E.Hj.J. Lundström, Bidrag till Livlands kyrkohistoria, Uppsala, 1914
 J. Köpp, Kirik ja rahvas, Lund 1959
 A. Lehtonen, Die livländische Kirchenordnung des Johannes Gezelius, Helsinki, 1931
 Kirchenordnungen des Evang.Luth. Kirche in Russland, Ulm/Donau, 1959 ja kirikuseadus 1832—1900
 Eesti Ev.Luth.Usu Kiriku seadlused. »Kiriku Teataja» 1933. a. nr. 3
 Lisa ja Põhimäärused 1935. a. ja hili-semad väljaanded

Kevadel 1942 osutus ühenduse võtmine venemaa eestlastega võimalikuks. Otse, Mehikoorma kohal üle järve oli Pnevo, puht vene eesti küla: Solna ja Luuküla (vene keeles: Lug). Saades loa saksa okupatsiooni võimudelt võtta kontakt teiselepool järve asuvate eestlastega, sõitsin kellamehe Otto Kiisleriga, kellel oli sõudepaat, tormise ilmaga üle Lämmijärve. Lämmijärv on väike järv Peipsi ja Pihkva järvede vahel. Lämmijärvel olid tormi korral lained õige kõrged. Järv on sügavam kõi-

Leerilapsed Venemaal Luuküla kiriku ees 18. oktoobril 1942. Õp. Philip Tammaru

gist nimetatuist ulatades 17 meet-rini. Saabusime õnnelikult teisele poole Pnevo küla alla kuhu oli meile vastutulnud küüdimees Solnast. Sõit läks Luukülla. Luukülas oli endine Mehikoorma koguduse abikirik, mis punaste ajal oli muudetud kalurikolhoosi klubiks. Selle olid kohalikud eestlased jälle kirikuks kordaseadnud. Küll oli küsimusi ja arupärimisi peale jumalateenistust! Rahvas oli väga sõbralik ja otse janunes Jumala sõna järele. Minu juurde tuli keega vanem naine hoides üht ainsat lehte ühest vanast eestikeelsest palveraamatust näppude vahel ja küsis, kas ei saaks Eestimaal (nii kutsusid nad Eestit!) kuidagiviisi see lehekene paljundada. Neil ei ole-

vat vaimulikku kirjandust, sest punased olevat tihti teinud läbiot-simisi ja leides mingit vaimulikku kirjandust, selle kõrvaldanud. Lubasin sellele naisele, et katsun teha midagi paremat. Osutuski võimalikuks, et EELK konsistooriumi üleskutsel toimus ülemaaline vaimuliku kirjanduse korjandus andes häid tulemusi. Venemaa eestlaste igatsus vaimuliku kirjanduse järgi oli suur. Oli siis järgmistel reisidel raamatute pampusid paadis või talvel jälle reel. Usun, et Jumal andestab mulle, et istusin lauluraamatute ja piiblite peal! Esimene sõit venemaale jäi kõige enam meelde. Esiteks juba sellepärast, et see oli esimene ja teiseks väikese vahejuhtumi pärast. Lah-

kudes leidsime, et kirikus on ilus hall kassipoeg. Keegi ei tunnistanud teda omaks. Panin ta kotti ja võtsin kaasa. Saabudes oma randa pidin jälle piirivalve kordonis teatama, et olen tagasi. Kuulsin saksa piirivalvurilt, et nemad olid meie pärast mures olnud. Lained olevat olnud nii kõrged, et nad vahepeal meie paati ei näinudki. Kui ma kiriklasse jõudsin ja kotisuu avasin — oli kaasatoodud kassikene merehaige.

Juba esimese reisi ajal oli juttu võimalikust leeriõpetusest Venemaal. Nõukogude valitsuse all on ju keelatud igasugune usuline õpetus noortele. Mõningaid leeritamisi on siiski olnud. Mulle kõneldi ühest läti õpetajast, kes olevat õnnistanud noori haudade vahel surnuaial. Loomulikult ei saanud olla juttugi korrapärasest ettevalmistusest. Pearõhk langes küsimusele: "Kas sa usud Issandasse Jeesusesse Kristusesse?" Vastas küsitud jaatavalt, õnnistati tema. Luukülas ja Solnas oli Meta Rämson salaja ristinud lapsi. Kui see võimudele teatavaks sai, ilmus tema kohta hukkamõiste kirjutis Leningradi ajalehes 'Edasi'. Meta Rämson oli heaks abiliseks kirikutöös hiljemgi. Leidsin ka ühe Solna küla mehe, kes aitas kaasa jumalateenistuste korraldamisel, eriti aga transpordiga. See mees oli nõukogude võimu ajal istunud 'rahvavaenlasena' vangis. Koju pääsedes ei tunnud tema oma ema teda kohe ära. "Eedi, ka see oled sina?" küsis ta ema. Meest oli piinatud ja pekstud nii, et nägugi oli tursunud.

Sügisel alustasin leeriõpetusega Venemaal. Olin ühe nädala Solna

THE WHITE HOUSE
WASHINGTON

February 11, 1980

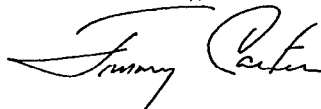
To Reverend Philip Tammaru

My warmest congratulations as you celebrate the anniversary of your dedication to religious service.

It is beneficial for our Nation to reflect on the spiritual values which have been an unending source of strength. Through your efforts, many people have been encouraged to grow in their faith and in concern for others.

I am pleased to send you my best wishes as you continue to serve God and your fellowman.

Sincerely,

VALGE MAJA
Washington
11. veebruar 1980

Hr. Õp. Philip Tammarule
Minu soojemad õnnesoovid Teile Teie usulisele teenimisele pühendamise aastapäeval.

Meie rahval on kasulik meenutada vaimseid väärtusi, mis on ammutamatuks jõuallikaks.

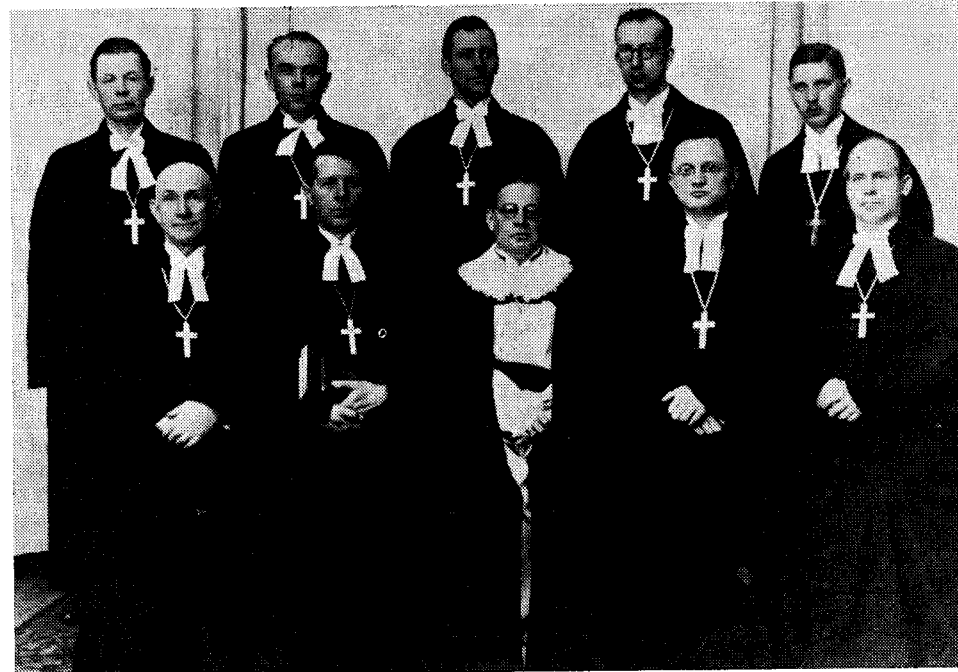
Teie olete julgustanud paljuid inimesi kasvama nende usus kui ka hoolitsemata teiste eest.

Mul on hea meel saata Teile minu parimad soovid jätkuvaks Jumala ja oma kaasinimeste teenimiseks.

Siiralt
Jimmy Carter
(Allkiri)

külas, pühapäevaks tagasi Mehikoormasse. Siis jälle tagasi Venemaale. Mehikoorma koguduse liikmed ei ütelnud mulle otseselt midagi, küll aga käisid mu abikaasale peale, et ta pangu ometi mulle "mõistus pähe"! Olevat liiga hädaohtlik mida ma teen.

Hädaohtlik oli see ettevõtte küll. Olid ju metsad teisel pool järve

Ordinatsioon 10. II 1935 Tallinna Toomkirikus.

Ees: kand. Peeter Ilves, õp. Artur Soomre, piiskop H.B. Rahamägi, õp. Kurt Saarse, kand. Eduard Georg Reinwald, Teises reas: kand. Karl Puusemp, Johann Eduard Sõmer, Samuel Eberhard, Philip Aleksander Tammaru ja Hans Joachim Eichorn.

täis partisaane. Viimaks olime leeriga valmis. Ilusal päikesepais- telisel pühapäeval, 18. oktoobril 1942 toimus Luuküla kirikus leeri õnnistamine. Mul õnnestus saada sakslastelt luba Mehikoorma pasunakoori ja külaliste jaoks, kes soovisid tulla jumalateenistusele Venemaal. Pasunakoor saatis kirikus koraale. Lauluga "Ülempreester, pane sina oma rinna kilbise..." sammusid õpetaja järel 48 leeriõpilast, 26 naist ja 22 meest. Ei saanud neid enam leerilasteks nimetada, kuna mitmed neist olid juba abielus, mõnedel ka juba

lapsed. Jumalateenistus oli suureks ja meeliülendavaks elamuseks kogudusele. Hetkeks unusid välisilma hädaohud. Väljaspool kirikut aga seisid kohaliku omakaitse mehed seljaga vastu kirikuseina, püsid sihitud maantee ja metsa poole. Pidi olema ettevaatlik.

Hiljemgi tuli mitmel korral käia Luukülas. Talvel tulid meie saatjaks järvele vastu venemaa eestlased keerutades püsse pea kohal. Mujalgi Pihkva läheduses oli eestlasi. Juba nimetus "Pikalihinski Selsovet" viitas asjaolule, et oli tegemist Pikaliha külagaga. Kuid

üksikult elavad eestlased, eriti olles abiellunud venelastega, olid eestlusele kadunud. Juhtusin Pihkva äärelinnas ühele eesti naisele, neipõlve nimega Juhanson. Ta rääkis aga ainult venekeelt, kuid tunnistas, et oli pärit Eestist. Oli teisigi sõite järvel. Mehikoorma teiseks abikoguduseks oli Piirisaare. Sarel oli üks eesti ja kaks vene küla. Piirisaarele oli 20 km ja sinna tuli sõita kord kuus. Suvel sai Piirisaarele sõita laevaga, sõites laupäeval sinna ja esmaspäeval tagasi, sest pühapäeval laevaliiklust ei olnud. Talvel sai aga sõidetud reega. Kui oli palju pragusid ja lahtiseid kohti jäas sõideti maad pidi Meerapalu küla lähetele ja säält jääd kaudu Piirisaarele. Talu hobuseid ei saadud kasutada, sest nad kartsid pragusid jäas. Kalurite hobused olid aga harjunud hüppama üle jääpragude. Kord lahkudes Piirisaarelt leidsime, et sula tõttu vesi oli jää. Oli äärmiselt kardetav ja närvepingutav sõita nagu vett mööda — ei näinud pragusid ega muud. Kuhu ka silm ulatus...

Saaremaa kirikuraamatute koltunud lehekülgedelt

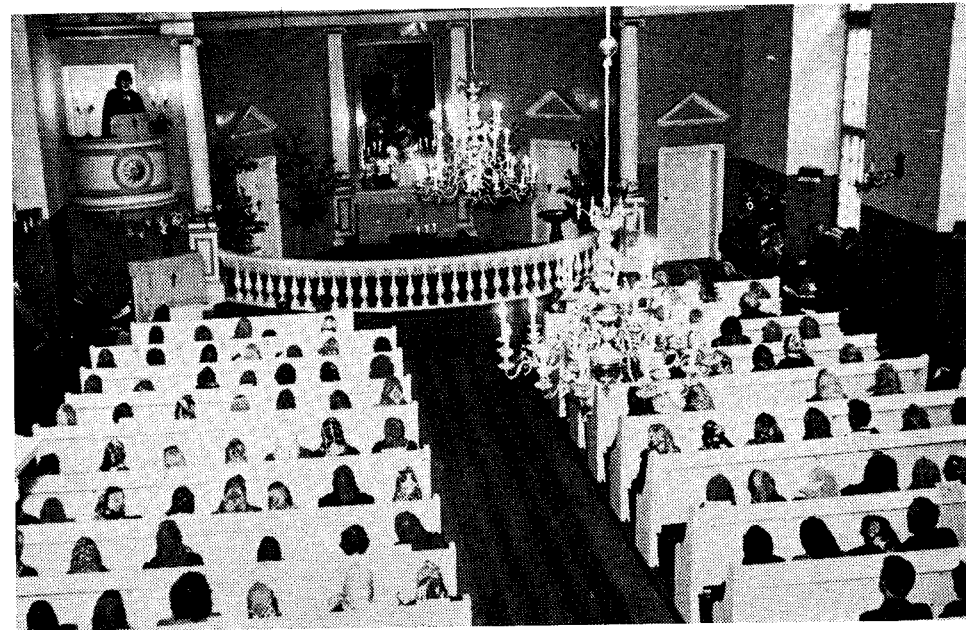
Kaarma (1714—1754, ka Püha 1714—1730) õpetajalt, Kuressaarest pärit Willcken'ilt, on säilinud omapärane, matemaatika tehingute põhjal loodud luuletus, mis tõlkes kõlab (riim pole tõlgitav) nõnda:

"Suur Jumal, liida mullle aastaid, päevi, tunde! Oh Issand, minu patusüü sa minust labuta,

ainult vesi.

Saksa sõjavägede tagasitõmbumisel vene aladelt sunniti Peipsitagused eestlased tulema Eestimaale. Mis neist vaestest inimestest lõpuks sai, on teadmata. Rinde lähenedes veebruaris 1944 sattus Mehikoorma kirik ja kirikla, mis oli otse järve ääres, vene suurtükkide tule piirkonda. Meie kolisime Rasinale ühte tallu. EELK konsistoorium andis Rasina kiriku (Kastre-Võnnu abikirik) Mehikoorma koguduse kasutada. Kui öösel vastu 16-dat augustit 1944 punastel õnnestus kinnitada sillapea Mehikoormas, tuli kiiresti põgeneda Rasinalt. Kõndisime jala üle Luunja-Voldi-Kursi-Põltsamaa-Pilistvere-Kabala-Türi-Käru ning Kehtna. Võttis 11 päeva selle maa katmiseks jalgsi. Kehtnast sõitsime Raplasse ja säält Pärnu. Jumala tahtel tuli aga säältkki pea jätkata rändamist. Tee viis Saksa töölaagrisse, säält vabanedes põgenike laagrisse ja viimaks Ameerikasse. Kogemused on olnud rikkalikud ja õpetlikud aga Jumala arm ja õnnistus oli veel suurem.

*siis korrutuse väärt on, milles olen leitud kõlbav, kuni lõppeks minu ihu-hinge jagab surm!
Mis arvudes siin kirjas, tööks puudulikuks jääb kolmnurga reegel kord kõrgemale tõuseb taevas, kus Kolmainus Jumal meile tulemuseks saab. Kes suudaks arvutada igavikku ja seda mõista!"*

Jumalateenistus Võru kirikus suvel 1979. Kantslis õp. Villu Jürjo

Ainulaadset vaimset elu on elatud Kärla kiriklas. Bremenist tulnud õp. Koch (1795—1828), kes muutis Kärla maastiku, juhtis maaparanduse töid, arendas viljapuude istutamist, hakkas esimesena Saaremaal kartuleid kasvatama ja tegi esimese jõulupuud, on olnud meister ka keelte alal. Lisaks tema väga energilisele majanduslikule tegevusele märgitakse: "Seejuures oli ta oma laste ainus õpetaja, kõneles vanima tütreaga hällist alates ainult prantsuse keelt ja vanima pojaga ainult inglise keelt. 50-dais eluaastais õppis ta ise veel botaanikat. Ja lühikest aega enne surma hakkas noorima poja pärast õppima itaalia keelt."

Et suured ja sügavad mõtted võisid liikuda Saaremaal, tõestab see, et 28 aastat elas ja töötas seal dr.phil. Georg Christian Seeland (Pommernist), Immanuel Kant'i stuudiumi- ja toakaaslane (diak. Kuressaares 1776—1781, õp. Jämajas 1781—1787 ja Kärlas 1787—1794).

— Meri ja väinad ei eralda mandrist ja maailmast, kui vaim on valmis looma sidemeid ja ehitama silda. Võib-olla just piiratus ja üksindus ongi, mis Saaremaa õpetajaid on õhutanud ameti kõrval süvenema ka muisse vaimseisse väärtusisse, olles ühtlasi hästi mõistetavaks tõukejõuks nende püüdeile arendada niihästi oma

Räpina koguduse liikmete »kuldleer«
(50. a. leeripäevast) 27. mail 1979. Õp.
Georg Lillemäe

kihelkonna kui kogu saare elu ja olu. Meenutagem kirjanik-luuletajat, õp. Martin Körber'it (Ansekülas 1846—1875), kes Nelipühi 3-dal päeval 1863 Ansekülas korraldas esimese Saaremaa, resp. eesti, laulupeo (sõrulaste esimese ilmaliku kontserdi aga juba 2. juulil 1862 Kuressaare lossis). —

Valjala õpetaja Johann Heinrich Schmidt (preislane, 1743—1808, suri 95. a. vanuses) pühitses 1793 cma 50. juubelit Kuressaares vaimulik- ja rüütelkonna osavõtul. Tema Saaremaale tuleku põhjuseks oli olnud tema erakordne kehakasv. Ta nimelt põgenes Preisimaalt, et vältida ähvardavat satumist Potsdami kaardiväe pikka-ke meeste hulka! Nagu enamus Saaremaa õpetajaist 18. saj., oli

temagi alguses mitmel pool mõisavalitsejaks.

A.H. Schmidt (tema poeg), adjunkt 1783—1808, siis ordinaarius kuni 1835, pühitses samuti oma 50. juubelit.

»28. augustil 1868 peeti Muhu kiriklas haruldast pidu. Sealne pastor, superintendent A. v. Schmidt, pühitses oma 50-aastast ametijubelit, mida enne teda ka tema isa ja isaisa — mõlemad Valjalas — olid teinud. On kindlasti Jumala eriline armuand, et üks perekond 3-es üksteisele järgnevas põlvkonnas 125 aastat (1745—1868) on pidanud jutlustaja ametit ja seejuures 3 korda on tähistanud niisugust juubelipäeva.»

Püha kihelkonnast on märkida võib-olla ainus juhtum kogu maa-

ilmas: ühes koguduses on terve sajandi jooksul ainult kaks õpetajat!:

Õp. Frey (liivimaaalane, 1785—1833) oli ametis 48 aastat. Temalt on käsikirjaline teos 3-es köites 'Osiliana', mis sisaldab väljakirjutusi kiriku ja teistest arhiividest ning kroonikaist. Selle ostis Saaremaa rüütelkond, makstes tütrele igal aastal teatava summa.

Õp. Gahlnbäck (eestimaaalane, 1834—1888) oli ametis 54 aastat. Tema olevat olnud esimene (alates 1832 Mustjalas), kes »pika ratsioonilistliku töö järele küünla jälle küünlajalale asetas»...

Seega kahe ustava sulase ametiaeg samas koguduses ühtekokku 102 aastat!

— Vanemal ajal püsisid Saaremaal

kaua paigal võõrsilt tulnud ja omamaalased-võõrrahvustest kirikuõpetajad. Ühele õpetajale olid südamesse läinud Wilhelm Löhe (1808—1872, tuntud saksa ev. teoloog Neuendettelsaus) sõnad noortele, ametisse astuvaile õpetajaile: »Valmistuge jääma kauaks...»

Tõsise kutsumuse ja suure kohusetunde kõrval võis põhjusi olla veel mitu: rahulik, muust maailmast eksitamata elu, head ja otsekohesed inimesed — usuliselt erksad ja kuulutusele vastuvõtlikud —, maa ja mere andide meeldiv vahelduvus, avamere sisendatud julgustav vabaduse tunne...

Hilisemal ajal oma rahvusest õpetajad aga tahtsid võimalikult ruttu Saaremaalt ära! —

Andmed: M. Körber (»Oesel einst und jetzt«).

Tõlge ja kommentaarid

SAARE KROONIK

Beel

(Js. 46,1) (Taanieli raamatu 14. peatükk)

- 1 Kui kuningas Astyages oli koristatud oma vanemate juure, siis võttis pärslane Koores üle tema kuningriigi.
- 2 Taaniel oli kuninga usaldusmees ja rohkem austatud kui kõik teised sõbrad.
Tn. 6,29
- 3 Babüloomlastel oli ebajumal, Beel nimi, ja nad tarvitasid tema jaoks iga päev kaksteistkümmend vakka nisujahu, nelikümmend lammast ja kuus mõõtu veini.
- 4 Kuningas austas Beeli ja läks iga päev teda kummardama. Taaniel aga kummardas oma Jumalat.
- 5 Siis ütles kuningas temale: "Mispärast sina ei kummarda Beeli?" Aga tema vastas: "Sellepärast et mina ei austa kätega tehtud ebajumalaid, vaid austan elavat Jumalat, kes on loonud taeva ja maa ning kellel on võim kõige liha üle!"
- 6 Siis ütles kuningas temale: "Kas sina ei pea Beeli elavaks jumalaks? Kas sa ei näe, kui palju ta iga päev sööb ja joob?"
- 7 Aga Taaniel kostis naeratelles: "Ära lase ennast petta, kuningas! Sest tõepoolest on seesinane seepidistelt savi, välispidistelt aga vask, ja ta ei ole üldgi söönud ega joonud!"
Si. 30,19 j
- 8 Siis kuningas vihastus, kutsus Beeli preestrid ja ütles neile:
"Kui te mulle ei ütle, kes selle toidukuhja ära sööb, siis te peate surema! Kui te aga näitate, et Beel selle ära sööb, siis peab Taaniel surema, sest ta on Beeli teotanud!"
- 9 Taaniel aga ütles kuningale: "Sündigu sinu sõna järele!" Beeli preestrid oli seitsekümmend, peale nende veel naised ja lapsed.
- 10 Ja kuningas läks ühes Taanieliga Beeli kotta.
- 11 Siis ütlesid Beeli preestrid: "Vaata, me tõttame välja! Aga sina, kuningas, paiguta road ning pane vein, mille oled seganud, sule uks ja pitseeri see oma pitserisõrmusega. Ja kui sa hommiku tulles ei leia, et Beel on kõiki ära söönud, siis sureme meie, või Taaniel, kes meie peale on valetanud!"
- 12 Aga nemad ise ei pannud seda miskikski, sest nad olid teinud laua alla salakäigu, mille kaudu nad alati sisse tulid ja ära sõid, mis seal oli.
- 13 Ja sündis, kui nad olid välja läinud, et kuningas pani Baalile raoad ette.
- 14 Siis käskis Taaniel oma teenreid, ja need tõid tuhka ning puistasid seda kogu templisse ainult kuninga juuresolekul. Ja välja minnes nad sulgesid ukse ning pitseerisid selle kuninga pitserisõrmusega. Siis nad läksid ära.
- 15 Aga preestrid tulid öösel oma harjumuse kohaselt ühes naiste ja lastega, ja nad sõid ning jõid kõik ära.
- 16 Vara hommikul tuli kuningas, ja Taaniel ühes temaga.

- 17 Kuningas küsis: "Taaniel, kas pitserid on terved?" Tema vastas: "On terved, kuningas!"
- 18 Ja sündis, et kohe kui ukсед avati, kunings vaatas lauda ja hüüdis valju häälega: "Suur oled sina, Beel! Sinu puhul ei ole pettust, mitte vähimatki!"
- 19 Aga Taaniel naeris ja hoidis kuningat sisse minemast ning ütles: "Vaata ometi põrandat ja tunnista, kelle jäljed need on!"
- 20 Siis ütles kuningas: "Ma näen meeste ja naiste ja laste jälgi!"
- 21 Ja kuningas vihastus ning laskis kinni võtta preestrid ja nende naised ja lapsed, ja need näitasid temale salauksi, kust nad olid sisse läinud ja ära söönud selle, mis laua peal oli.
- 22 Siis kuningas laskis nad surmata ja andis Beeli Taanieli meelevalda. Ja tema hävitas selle ning selle pühamu.
Tõlkinud Endel Köpp

Märkmeid ameerika kiriku elust

S. EDUARD LIND

On mitmeti huvitav jälgida ameerika kiriku (avaldusi) ilminguid. Käesolevas kirjutises tahan hoida tähelepanu keskpunktis koguduse liikmete osavõttu jumalateenistustest. Ühes hiljutises aruandes märgiti: Meie maal kirikud on täis, aga nad on täis valel põhjusel. See hinnang annab pidepunkte mõtlemiseks. Kuigi see väide aruandes näib olevat üldistus on ta siiski üldiselt paikapidav. Jälgime statistikat.

Möödunud aastal kümnest täiskasvanust neli läksid nädalas pühapäeval kirikusse. Kirikus käijate arv on olnud viimastel aastatel võrdlemisi stabiilne, keskmiselt 41 protsenti. Kuid siiski peab märkima vähest, aga järjekindlat kahanemist. Kõrgpunkt oli 1958 aastal, mil kirikus käijate protsent oli 49. Viimase kahekümne aasta jooksul kirikus käijate arv on kahanenud 8%. Noortest, 18—20 aastat vanad kaks kolmandikku

34% käib regulaarselt kirikus. Vanemad noored 21—24 aastat vanad käivad kirikus vähem, ainult 25%. Pärast abiellumist noorte kirikus käimine muutub regulaarseks ja kasvab pidevalt. Ülikooli lõpetanuist umbes 43% käib pühapäeval kirikus. Statistika ja teised välised märgid ei anna alati tõetruud pilti tõelisest usuelust. Kuid peab märkima, et ameerika kiriku liikmed on aktiivsed osalevad koguduse mitmesugustes algorganisatsioonides. Iga koguduse liige toetab koguduse tegevust ja majandust vabatahtliku panusega, andes oma aega, talente ja raha. Koguduse majandusprogrammile osutatakse palju tähelepanu ja liikmeid juhendatakse vajalikule ja väärikale annetamisele. Koguduse liige olles informeeritud koguduse eelarvest, annab tavaliselt kirjalikult oma lubaduse, äramärkides annetuse suuruse. Viimase kohta soovitatakse

kasutada Piiblis leiduvaid juhi-
seid, nimelt üks kümnendik sisse-
tulekust anda kirikule. Selline osa-
lemine, tegevus ja annetus seovad
inimest kirikuga ja rahuldavad
usulisi, psühholoogilisi ja sotsiaal-
seid vajadusi. Ja jumalateenistus-
test osavõtt on elav. Ei ole vale
öelda, et ameerika kirikud on pü-
hapäeval täidetud palvetajatega.

On neid kriitikuid, kes ütlevad et
ameerika kirikud on täis valel
põhjusel. Nad seletavad, et pal-
jud neist, kes täidavad pühapäe-
val kiriku pinke on sääli hirmust,
mitte hirmust Jumala, vaid ini-
meste ees. Vastavalt ameerika
ühiskonna, eriti keskklassi menta-
liteedile, eeldatakse, et iga korra-
lik inimene läheb pühapäeval ki-
rikusse. Vastasel juhul, mida mõt-
levad minu kiriklikud naabrid mi-
nust, kui ma ei lähe kirikusse?

Nõnda mõned lähevad kirikusse,
et olla kaasinimeste silmis heas
lugupidamises. Mõned teised on
kirikus, et luua äri- ja kutsealalisi
kontakte. On ka neid, kes otsivad
sõpru ja meelelahutust. Otsitakse
kirikus hinge ravi grupi teraapia-
ga, mitte patutunnistuse, meelepa-
randusega. Kõike seda võidakse
leida ka mõnes klubis või psühhi-
aaterilt, kuid palju suurema tasu
eest. Nõnda võidakse öelda, et
kõik kirikus olijad ei ole sääli õi-
gel põhjusel, nimelt et otsida osa-
dust Jumalaga ja kuulda tema sõ-
na. Neid võiks iseloomustada Jee-
suse sõnadega Martale: "Marta,

Marta sa muretsed ja teed enesele
tüli paljude asjadega; kuid on tar-
vis vähe, õieti ühte." Luuka 10:41
—42.

See võib juhtuda igas kirikus, ka
ameerika aktiivses kaasaja kirikus,
et ollakse tegev mitmesuguste as-
jadega ja unustatakse oluline. Kui
kirik püüab olla moodsas ühis-
konnas mõjukas ja tähtis, sellega,
et kasutab maailma vahendeid ja
viise, siis ta võib saavutada väli-
se, kuid mitte seesmise, hinge va-
bastava ja rikastava edu. Kunagi
ühel kirikuõpetajate konverentsil
kõneleja, kuulus Viini psühho-
loog Viktor Frankl ütles: Teil,
õpetajad on kasutada kalliskivid,
pärlid, ärge otsige ega kasutage
tavalisi kive oma töös. Kirikul
on suured väärtused, neid tuleb
kasutada ja mitte ainult mida
maailm pakub. Seda ütleb ka
apostel Paulus kui ta kirjutab:
"Ja ärge saage selle maailma sar-
nasteks, vaid muutuge teiseks
oma meele uuendamise teel, et
teie uuriksite, mis on Jumala hea
ja meelepärane ja täis tahtmine."
Room. 12:2. Ameerika kirikus on
mitmeid otsinguid ja liikumisi.
Väljaspool kirikut on märgata nel-
lipühiliste liikumise kasvu ja mit-
mesuguste idamaiste ja india usu
sektide aktiivsust, eriti noorte
keskel.

Ameerika kirikul on suuri võima-
lusi, suuri ohte ja suuri kohustu-
si. "Sest kellele palju on antud,
selle käest nõutakse palju." Lk.
12:48.

Keskööpäikese poeg

KEHVIKPOISIST TÜHIMAAL

ALFRED BERGLUND

Minu sünnikodu, Ammarnäs, asub
mägede vahel, mitte kaugel po-
laarjoneest. Harilikult kestab talv
siin seitse kuud aastast.

Mõnel nädalal, just kesktalvel
'unustab' päike end üles tõusta,
aga pimedust valgustab valge lu-
mi, ja mõni kord virmalised.
Suurt rõõmu valmistab asjaolu,
kui päike jällegi aknast sisse vaa-
tab.

Valgus suureneb kiiresti, ja juba
mai alguses on kesköö päike võit-
nud öö pimeduse, ja kolme kuu
kestel on meil "valged ööd".

Minu isa oli uusasunik, ja meie
kodu kandis nimetust 'Lilledeko-
du', mis kindlasti tuli sellest, et
meie ümbruses kasvas palju mä-
gestiku lilli. Minu isa Oskar oli
jumalakartlik mees, aga tal tuli
kannatada palju, ja raskelt. Ta oli
külmetanud oma jala, ja oli inva-
liid. Minu ema 'Lille Lotta' oli vä-
ga töökas inimene, ja tal tuli töö-
tada kõigega, nii sees kui väljas.
Peale minu isa surma oli mul vä-
ga väikese lapsega, kelledest mina
olin vanim. Tihti oli ta haige, üle-
pingutuse tagajärjel. See oli Juma-
la suur arm, et meie ei nälginud;
aga talvel oli tihti ka toas väga
külm, nii et vesi köögis oli kül-
munud, ja aknad härmatisega kae-
tud. Voodites oli lamba ja põdra
nahku, mis hoidis meid külmeta-
mast. Juba poisikesena olin ma

huvitatud võõrkeeltest, ja üks va-
na naine lapimaal kutsus mind
"Salapärane mees"! Sest olin teist-
sugune oma kaaslaste hulgas. Pea-
le algkooli lõpetamist ei avanenud
mulle võimalusi edasi õppida, sest
olime vaesed.

Jäin koju, ja teenisin pisut vahete
vahel, jahist, kalastamisest, ja ka
metsatööst. Nii võisin osta endale
õpperaamatuid, ja ka sõnastikke
võõrkeelte jaoks, ja iseõppimise
teel hankisin teadmisi mitme kee-
le kohta.

Kirjavahetuse teel sõpradega teist-
es maades, võisin tunduvalt oma
teadmisi keelte alal täiendada. Ma
olen jumalakartlik mees, niisama,
kui minu isa ja isaisa Josef. Kui
ta jäi pimedaks, andis ta mulle
Piibli, sõnadega: "Loe seda ja õpi
sellest!" See piibel sai alguseks
minu suurele piiblikogule ligemale
700 keeles. Üks ajalehemees kut-
sus mind sellepärast "Rootsi suu-
rem piiblitulegeja!" Mulle meeldib
reisida, ja ma olen külastanud
mitmeid maid, nii Euroopas kui ka
mujal. Siis olen ka üks asjaarmas-
taja kirjanik, ja kirjutan artikleid
rahvusgruppidest võõrsil, reisu-
dest, ja usulisi artikleid piiblist.
Veel olen asjaarmastaja loodus-
teadlane, ja mul on kaunis suur
kogu kasvusi mitmest maailma
osast.

Minu märgusõna on: Jumalakartus
on tarkuse algus!

Aleksander Hinno

VAIMULIKUD LAULUD

157 lk. hind Rkr. 25.50 + saatekulud Rkr. 3.50.

Tellida: Eesti Vaimulik Raamat, Box 450 74, S-104 30 Stockholm 45

"JAH" JA "EI"

libalik tarkus

Enne jõulu ilmus müügile "Eesti rahva ajaraamat". Tundes sellest väljaandest rõõmu ostsin ma mõned eksemplarid eriti noortele kinkimiseks. Hoides meeldivalt kujundatud teost käes tundus see mulle käesurvena eesti rahva poolt, nagu mehine 'jah'.

Eessõna ja raamat on määratud 'Lugejale'. Sissejuhatavalt lubatakse, et esitatakse eesti rahva elujärgus juhtunud sündmused ajalisel järjestuses. "Poliitilise ja majandusliku ajaloo kõrval on toodud esile ka idee- ja kultuuri tähtsaimaid fakte ja suundi." Ühtlasi on püüdeks teha meie ajalugu täiesti mõistetavaks sellega, et seda esitatakse "seoses maailma ajaloo-ga". Ümbrisel reklaamitakse, et raamat on "ideaalne ajaloo leksikon."

peidetud "ei"

Raamatul on eeliseid. Ta on kokkuvõtlik, kergesti käsitletav, tal on tabeleid. Puuduseks on, et ta jätkab paguluses ilmunud ajalookirjutuste nihilistlikke tendentse. Nii nendes kui selles raamatus on radikaalselt välja jäetud kristlik usk ja tema tähtsamad avaldused eesti rahva elus käesoleval sajandil. See konstateering on realistlik, kaalukas ja kontrollitav. Kuna eelmiste sajandite sündmused usu- ja kirikuolude pinnal leiavad märkimist või kommenteerimist 19. sajandi lõpuni, jääb tähelepanematul või mitteteadlikul

lugejal mulje, et Eesti iseseisvuse ajal jätkus usu- ja kirikuolu ordu- ja tsaariaja jälgedes "tagurluse ja saksluse kantsina", mis on viimane märkus selles raamatus kiriku kohta.

kaubaproov

Pidades meeles, mida autor 'Lugejale' lubab, olgu siis lugeja poolt tehtud proov, kas kaup pakub seda, mida reklaamitakse.

1. *Idee*. Teatavasti annab kristlikus usus end tunda *idee*, et Jumal päästab maailma kurja inimese laostavast tegevusest Jeesuse Kristuse ohvrisurma ja ülestõusmise läbi, mis võimaldab meeleanandust kahetsemise, andekspalumise ja andekssaamise läbi, mis võimaldab uue eluviisi. "Sest nõnda on Jumal maailma armastanud, et ta oma ainusündinud Poja on annud, et ükski, kes temasse usub, ei saaks hukka, vaid et temal oleks igavene elu" (Jh. 3,16).

Eesti rahva suhtumise kohta sellesse usku annavad uue ajal rahvaloenduse andmed. Aastal 1922 pidas 99% eesti rahvast end kristlasteks. Aastal 1934 oli 'usuta' kodanikke ühtekokku 7.093 üldarvust 1 miljon 124 tuhat. Neid rahvaloenduse andmeid ei vahenda lugejale "Eesti rahva ajaraamat".

2. *Võitlus selle usu eest*. Asutavas Kogus leidis rohkesti neid, kes kuulusid 'Usuta' isikute kategooriasse. Nemad tahtsid läbitrumbata usuõpetuse kõrvaldamise algkoolist. Asi viidi otsustamiseks

rahva kätte. Aastal 1923 otsustas rahvahääletus, et usuõpetus on koolidele sunduslik, õpetajatele ja õpilastele vabatahtlik õppeaine. Sellest märkimisväärsest eesti rahva meeleavaldusest rahvaesinduse vastu usu küsimuses ei leidu sõnagi "Eesti rahva ajaraamatus".

3. *Kiriklik kuuluvus*. Küsimuse selgitamist peeti Eesti Vabariigis nii tähtsaks, et seda esitati rahvaloendusega ühenduses rahvale. A. 1922 kuulus eestlastest 85% luteriusu kirikusse, 12% apostli õigeusu kirikusse, 2% oli lahkusulisi, katoliiklasi, juute, taarausulisi jne. Neid andmeid ei esita "Eesti rahva ajaraamat", kuigi usk- ja kiriklik kuuluvus haarasid eesti rahvast kaugelt enam kui miski muu.

4. *Eesti rahva iseseisvustaoitlused kiriku alal* võtsid järgmise arengu. 31.5.—1.6.1917 peeti I kirikukongress Tartus. Kohal olid eesti koguduste esindajad kodumaalt ning asundustest Venemaal. Otsustati ümberkorraldada luteriusu kirik. Püstitati põhimõte, et loomisele tuleb kirik peab olema "Eesti vaba rahvakirik". 'Vaba' tähendas, et kirik peab saama vabaks vene riigi sõltuvusest. 'Rahvakirik' tähendab seda, et kiriku Kirikukorraldus olgu demokraatlik ja mitte hierarhiline ehk ülevallt alla.

II kirikukongress, mis peeti 11.—12. nov. 1919 Tallinnas, võttis vastu Eesti Evangeeliumi Luteri Usu Kiriku (EELK) põhikirja. Seega oli loodud *esimene vaba rahvakirik ajaloos*. Teiste rahvakirikute loomine järgnes hiljem ja mõned pole tänini riigisõltumusest

vabanenud. See tähtis üldajaloolise kaaluga fakt jääb "Eesti rahva ajaraamatu" poolt märkimata, nagu ei puutuks see raamatu raami. 5. *Kirik pärast Eesti Vabariiki*. A. 1943 pids EELK kirikukogu oma viimase vaba koosoleku Eestimaa pinnal. Võeti vastu otsus, millega volitati piiskop Johan Köppu tegema vajalikud otsused kirikuorganite eest, kui nende tegevus peaks olema takistatud. Eesti okupeeriti järgmisel aastal taas ja kõik seadused ning organid kuulutati kehtetuks. Kirik kaotas enesevalitsemise õiguse ja sai olenevaks võõra võimu tahtest.

See osa kirikuliikmeist, kes põgenes välismaale, ei tundnud sündi ega sõltuvust kiriku asjades. Johan Köpp taastas aastal 1946 temale antud volituse alusel Eesti Evangeeliumi Luteri Usu Kiriku paguluses. Taas asutati kogudused ja ehitati üles kirik eesti oma kirikuseaduse alusel nimega EELK põhimäärused.

Seegi tähtis fakt eesti rahva elus vaigitakse maha ajaraamatus. Teist korda minnakse tõsiasjast mööda, et *kirik on olnud ettenägelik, üldisest arengust ja üldisest tasemest ees*. Kes on seda tänapäevalgi mõistnud? Küll aga leiab EELK üldiselt igal pool mujal respekti olles asutajaliige Luteri Kirikute Maailmliidus ja Kirikute Maailma Nõukogus, omades hääle ja sõnaõiguse, mida kasutatakse aktiivselt eesti rahva eluõiguse nimel. Ka see fakt on olematu "Eesti rahva ajaraamatus".

6. *Kirik elab edasi okupeeritud kodumaal*, millest ei sõnagi "Eesti rahva ajaraamatus". Kiriku tegevus on karmilt piiratud, kuid ta

paneb vastu likvideerimispuudlustele ja koguduste arv on peaaegu endine. Tõsiasi, et rahvas elab üle muutuvaid aegu, tuleb nähtavale tänapäeva Eestis, kus kogudused on ainsad eesti rahva põlised koon- dised, nagu sajandeid varem. *Siin ei ole rahva elu põhiidee muutunud.*

7. *Paguluses bargnes EELK üle- maailmeks kirikuks.* 66 kogudust, 7 praostkonda ja kirikuvalitsus korraldavad oma elu eesti kehtiva kirikuseaduse alusel. Ilmub üle- maailmse levikuga häälekandja "Eesti Kirik", usulist kirjandust on trükitud üle 150 tiitli, kirikul on oma kirjastus nimega "Eesti Vaimulik Raamat". Kultuurrah- vad peavad iga kord Piibli uue tõlke ilmumist suursündmuseks. "Eesti rahva ajaraamt", mis lubab lugejale tuua esile ka "idee- ja kultuuri tähtsamaid fakte ja suun- di", peab ilmselt Piibli uue tõlke ilmumist pagulasoludes mitte mär- kimisväärseks.

EELK kirikuvalitsus, nimega "konsistorium" ja Peapiiskopliku koguduse kantselei asuvad Stock- holmi Eesti Majas. Need asjaolud ei tohiks päris tundmatud olla ajaraamatu autorile ega kirjastu-

sele "Eesti Päevaleht Förlag AB", kes asuvad samas majas ühise sis- sekäiguga.

Lugeja küsib lõpuks: Kas või- dab või kaotab eesti rahvas nihi- listlike tendentside läbi ajalookir- jutuses ja mujal? Kas on voo- seks enese nõrgestamine üldise nõrkuse ajal? Paguluses lülitatakse usu- ja kirikuolud 20. sajandi ees- ti rahva elust välja, mida okupeer- itud kodumaa teatmeteosed ei tee. Mis on vabadus väärt, mis oma arvatavas üleolekus ei pea maini- misväärseks rahva püha usku ja sellest lähtuvaid avaldusi? Nüüd on aga nii, et ajalugu ei tunne ai- nustki rahvast, kes oleks 'usuta'. Ja kui rääkida ajaloost, siis on just kristlik usk see, kes kinkis inimkonnale universaalse ajaloo kontseptsiooni.

Apostel Paulus kirjutab: "Kas te olete nii mõistmatud? Te alga- site Vaimus, kas tahate nüüd lihas lõpetada? Kas te nii suurt olete kannatanud ilmaasjata. Sest liha mõtlemisviis on surm, sellepärast, et liha mõtlemisviis on Jumala vastu, aga Vaimu mõtteviis, see on elu ja rahu" (Ro. 8,6).

Konrad Veem

ORDINATSIOONI TÄHTPÄEVI 1980

55 aastat
Max Waher, 7. VII 1925
45 aastat
Ernst Lootsma, 14. IV 1935
Elmar Pähn, 14. IV 1935
Rudolf Reinaru, 14. IV 1935
Philip A. Tammaru, 10. II 1935

40 aastat
Endel Köpp, 6. X 1940
Petter Särgava, 6. X 1940
25 aastat
Karl Laantee, 17. IV 1955
Rudolf Troost, 30. V 1955

Mõtteid EELK Los Angelese koguduse minevikust selle 30 aastapäeva puhul

EELK Los Angelese kogudus pü- hitses tänavu oma 30. aastapäeva. Kogudus asutati 5. märtsil 1950 Hea Karjase kirikus Pasadenas. Inspireerivaks ajendiks oli asuta- jate kindel tahe kodukiriku, kui esivanemate pärandi, säilitamiseks võõrsil. Koguduse asutamine kin- nitati kirikuvalitsuse otsusega 8. märtsil 1951 hoiatava ja põhiliselt suunava seletuskirjaga — "... asutada EELK Los Angelese kogu- dus (Phm. par. 62,14) tingimusel, et kogudus töötab Põhimääruste alusel... Peaasi on, et tahame võimalikus ulatuses säilitada kon- tinuiteeti selle kirikuga, mille pi- dime maha jätma kodumaalt lah- kudes ja võiksime, kellele Jumal seda võimaldab, kord jätkata sa- ma kiriku tegevust siis, kui aeg saabub, kodumaal."

See põhimõtte vormis koguduse si- su ja tegevuse alused, mis hiljem Eesti Kiriku elus tuntakse *Eesti Kirikusse ainukuulwouse põhimõt- tena.*

Samal põhimõttel ja EELK Põhi- määruste alustel ning vaimus in- korporeeriti kogudus Kalifornia osariigi seaduste kohaselt 8. juulil 1959. Oleme suutnud nendel alus- tel püsida tänaseni ja koguduse elu on olnud õnnisturikas. Võiksime oma koguduse elu 30 aastat jaga- da kolmeks peaaegu võrdseks pe- rioidiks.

Rein Neggo

1) *Koguduse asutamisest kuni in- korporeerimiseni (1950—1959)*

Seda aega võiks vaadelda asuta- misperioodina, mida iseloomustab eestkätt koguduse majanduslik nõrkus palgalise õpetaja puudumi- sega, mis omakorda sisendas mõ- tet ja õigustas vastu võtta võõra kiriku abi. Kui see abi realiseerus, selgus, et oleksime pidanud ühine- ma võõra kirikuga ja loobuma

oma sõnast ustavaks jääda kodumaa kiriku kontinuiteedile. Kogudus valis viimase ning loobus abist.

Sellel perioodil teenisid kogudust õpetajad R. Neggo, koguduse asutaja (kes tol ajal oli usuteaduse üliõpilane), Joh. Aarik (kes oli Augustana sinodi palgal), O. Pastik ja lühemat aega B. Ederma. Sel kriitilisel perioodil vallutas eesti omakiriku idee koguduse, ta organite ja liikmeskonna meele ja nii jäi kogudus iseseisvana püsima liitumata Ameerika sinoditega.

Sel ajal oli meil koguduses nimekaid juriste, nagu kadunud prof. dr. E. Ein ja kohtukoja liige K. Eenmaa, pääle nende nooremaid, kes arvasid väärt olevat katsuda meie kogudust inkorporeerida Eesti Kiriku kogudusena meie põhimääruste raames. See algatus toimus selleaegse koguduse esimehe kadunud V. Vöölmani ja juhatuse heakskiitmisel. Moodustati ulatuslik komisjon inkorporeerimise artiklite ja kodukorra väljatöötamiseks. Esialgse kavandi väljatöötamine usaldati selleaegse abiesimehe R. Sepale. Komisjoni poolt vastu võetud artiklid kinnitas Kalifornia riigi sekretär 8. juulil 1959. Õpetaja osas tuli meile eriliseks toeks koguduse nõukogu palvel praost Aleksander Hinno, kes võttis endale koguduse hooldaja õpetaja ülesanded. Ta määras kohapealseks õpetaja kohusetäitjaks stud.theol. R. Neggo, kes teenis kogudust oma igapäevase töö kõrval.

2) *Koguduse inkorporeerimisest kuni õp. R. Neggo ordinatsioonini (1959—1966)*

Seda perioodi iseloomustab ennastohverdav töö nii koguduse, kuid eriti õp. R. Neggo poolt. Viimasele võimaldati Kirikuvalitsuse poolt erikord stuudiumi lõpetamiseks. Ta ettevalmistus toimus igapäevase töö kõrval kuni vajalikkude eksamite sooritamiseni Tartu Ülikooli õppekava kohaselt. Sellele järgnesid prooviaasta, konsistooriumi eksamite sooritamine ja ordinatsioon Stockholmis 20. märtsil 1966 peapiiskop Joh. O. Lauri poolt. Õpetaja Rein Neggo valiti koguduse õpetajaks ja tema introduksioon leidis aset 2. oktoobril 1966 praost A. Hinno, prof. dr. A. Võõbuse ja abipraost K. Lippingu poolt.

Kõikidele raskustele vaatamata sel perioodil alustas kogudus koos teiste kogudustega muretsema matusepaika eestlastele ja mälestusmärki, mis selgitaks meie rahvuslikku päritolu ja põhjust, miks olime sunnitud kodumaalt lahku- ma.

Koguduse majandus tugevnes sedavõrd, et olime võimelised pääle õp. Rein Neggo ordinatsiooni te- da võtma palgale.

3. *Õp. R. Neggo ordinatsioonist kuni tänaseni (1966—)*

Seda perioodi kuni tänaseni on iseloomustanud tihe rahvuslikult kooskõlastatud vaimulik töö, mis oma mõõtmeilt on suurenenud nii kuulutuse kui ka hoolekandelises osas. Nõnda toimuvad jumalateenistused korrapäraselt emakoguduse kõrval veel kahes kuulutus- punktis — Claremontis ja Anaheimis.

Kogudus on seisnud sõbralikus koostöös teiste kirikutega ja eesti organisatsioonidega. Eriti läheda-

sed kogudusele on olnud eesti skautide ja gaidide üksused ning Eesti Täienduskool, mis õieti asutati koguduse juurde pühapäevakoolina ligemale 30 aastat tagasi. Koguduse majandus on tõusnud iga aastaga ja oleme rahuldavalt oma ülesandeid ja kohuseid suutnud täita. Me pole rikkad varan-

duse, vaid vaimu ja ustavuse poolest, mille eest võlgneme tänu eestkätt õpetaja Rein Negole. Meie ülim tänu aga kuulugu Jumalale, kes on "Kristuse kõigi asjade üle peaks pannud kogudusele, kes on tema ihu, selle täius, kes kõik kõigis täidab (Ef. 1:22,23)". Nende mõtetega astume neljandas- se aastakümnesse.

Rudolf Sepp

Minneapolisise kog. nõukogu.

Ees: Konstantin Kallas (abiesimees), õp. Eduard S. Lind, Olaf Millert, Karl Saluoks (laekur). Teises reas: Juta Millert, Oskar Heering, Priidu Kiive (esimees), Harry Schwalbe (raamatupidaja), Helmut Lutsep. Pildilt puuduvad: Heino Jaska (kirjat.) ja Endel Kendaru

Minneapolis

Põgenikud, kes asusid päälesõja- aegsest rusudesolevast Saksamaalt Minnesota siniste järvede ja roheliste metsade vahet leidsid eest- maa mis meenutas neile kaotatud kodumaad. Minnesota kliima on sarnane Soome ja teiste Skandi- naavia kliimaga mistõttu on siia asunud rohkesti rootslasi, norralasi

ja soomlasi. 1949. aastal saabusid esimesed pagulaseestlaste grupid ja aasta lõpupoole alustati oma ise- tegevusega.

Olgugi et formaalne asutamiskoos- olek toimus mõned aastad hiljem, on siin tavaks kujunenud lugeda koguduse alguseks päeva, millal toimus esimene jumalateenistus,

”sest kus kaks või kolm koos on minu nimel seal olen mina nende keskel”. (Mt. 18:20)

Esimene eestikeelne jumalateenistus peeti 7. aug. 1949. Õp. S. E. Lind, kes oli asunud tööle Kirikute Liidu juurde Minneapolis, pidas selle jumalateenistuse. Algul käidi koos Kirikute Liidu ruumides, hiljem laenati ruume rootsi Petlema Luteri kirikus. Aja jooksul tuli aga rohkem eesti perekondi Minneapolis ja linna ümbrusse ja tekkis tarvidus organiseeritud tegevuse järele. Õp. Lind oli olnud kogu aeg oma nõuga ja jõuga abiks kaasmaalastele töökohtade leidmisel kui ka nende keeleliste raskuste lahendamisel. 30. nov. 1952 peeti täiskogu koosolek kus võeti vastu Koguduse Põhikiri, valiti 12 liikmeline nõukogu ning koostati tegevuskava. Tegevuskavas oli ette nähtud korralised jumalateenistused, pühapäeva-kooli korraldamine, raadio-jumalateenistused, naisringi ja noorterangi asutamine ning puudustkannatavate kaasmaalaste toetamine Saksamaal kui ka Minnesotas. Asutamiskoosolekust võttis osa 44 isikut. Manivald Aldre, kes oli esimeste tulijate seas Minneapolis ja kes oma kutse poolest sai keemia professoriks Augsburg kolledžis, oli dünaamiliseks tõukejõuks õp. Linnu kõrval koguduse asutamisel ja formeerimisel. Ta valiti uue koguduse esimeheks vastloodud koguduse poolt, ja ta oli selles ametis kuni oma surmani 1958. Hiljem on olnud koguduse esimeesteks Henn Rebane (1959—1968), Konstantin Kallas (1971) ja Priidu Kiive (1969—1970, 1972—1979).

Kui õp. Lind asus Minneapolisist eemale, et teenida ameerika kogudusi alul Minnesotas ja hiljem Wisconsinis, siis tuli tal sõita tunni kaks või rohkem, et tuua Minneapolisile kogudusele jumalateenistust. Sageli tuli tal võidelda teel eba-meeldivate ilmastiku oludega — libe ja jääne tee, lumetuisk, vihm või rahe, aga ikka on ta tulnud ja teeninud oma kogudust rõõmsalt, sõbralikult ja abivalmilt. Tänutundes oma õpetaja vastu otsustas kogudus kinkida talle kuldristi tema 25. a. ameti juubeli puhul, mis toimus lõikusepäeval 1962. a. Sügisel 1976 asus õp. Lind puhkepalgale ameerika koguduses aga Minneapolisile eesti kogudust teenib ta ikka edasi endise jõu ja armastusega.

Üheks populaarsemaks ja rahvarikkamaks traditsiooniks on kujunenud iga-aastane väljasõit õpetaja kodusse. See toimub harilikult augustikuu kolmandal pühapäeval, kui ilmad on ilusad ja teeolud soodsad. Siis tuleb ka inimesi kaugemalt kokku. Ollakse väljas looduses, istutakse puude all varjus, aetakse juttu, murtakse leiba ning koosviibimine lõpeb õpetaja jutlusega ning koguduse lauluga. Külalisvaimulikena on jumalateenistusi pidanud Minneapolisile kogudusele piiskop Johannes Lauri, praostid Rudolf Kiviranna, Jaan Lattik, Jaak Taul ja Valter Viks ning õpetajad Karl Kiisk, Tõnis Nõmmik, Helmut Piir, Oskar Puusepp, dr. R. Reusch ja Juhan Teras.

Minneapolis toimus ka EELK Chicago praostkonna sinod 7. ja 8.

aprillil 1956 ja siis jälle 27. ja 28. aprillil 1963. Mõlemad üritused tõid elevust ja uusi mõtteid koguduse liikmeskonda nii sõnavõttude, loengute kui ka jumalateenistuse kuulutamise kaudu. Samuti viisid külalised kaasa uusi muljeid ja kogemusi. Mõlemate ürituste hea kordaminek tõendas omakorda, et suuremad koosolekud ei pruugi alati olla suurtes linnades.

Jumalateenistusi peeti algul rootsi Petlema kirikus, kus oldi uustulnukatele väga abivalmid. Aja jooksul aga hakkas ilmne, et nad soovisid eesti koguduse ühinemist nende kogudusega. Et säilitada äsjaloodud kogudust ja eestikeelseid jumalateenistusi, asus Minneapolisile kogudus 1956. a. sügisel oma kokkutulekuid korraldama läti kirikus, kus on olnud senini.

Viisteist ja rohkem aastat on olnud koguduse nõukogu liikmed: Elmar Aru, Endel Jaska, Heino Jaska, Peeter Juhansoo, Konstantin Kallas, Raimond Koff, Henn Rebane ja Harry Schwalbe. Üldse on nõukogu tööst osa võtnud 44 isikut ajavahemikul 1952—1979. Koguduse liikmete arv on kõikunud algusaasta 87 ja maksimaalse 178 vahel. Nüüd, aasta lõpul 1979 on kogudusel 132 liiget.

Theodor Tallmeistri 90-dal sünnipäeval

9. aprillil 1979 möödus õpetaja Theodor Tallmeistri sünnist 90 aastat. See aastate arv ei märgi

Kolmekümne aasta kestel on koguduses laulatatud 33 paari, ristitud 31 last ja maetud 38 kaaseestlast.

Kui kogudus pühitses 30 aastast juubelit lõikusepäeval, 21. okt. 1979 siis seda pidulikku teenistust aitas kaunistada sopran Maret Pank nelja lauluga. Teda saatis oreil Heino Jaska. Maret Pank on sageli rikastanud jumalateenistusi oma kontserdiliste paladega. Samuti ka prl. Liidia Meeks ning varemadel aegadel esines kirikus ka Minneapolisile Segakoor hr. Elmar Aru juhtimisel.

Minneapolisile koguduse juubeliaasta nõukogus on kümme liiget: Oskar Heering, Heino Jaska, Konstantin Kallas, Endel Kendaru, Priidu Kiive, Helmut Lutsep, Juha Millert, Olaf Millert, Karl Saluoks ja Harry Schwalbe. Vaadates tagasi 30 aastasele tegevusele ja heites pilgu tulevikku, Minneapolisile kogudus kinnitab oma eesmärgi samade sõnadega mis seati siis kui kogudus asutati: *kuulutada jumalateenistust eesti keeles, arendada elavat usku ja armastust kaaseestlaste seas, edendada hariduslikku ja kasvatustlikku tegevust ning aidata oma ligimest kus iganes võimalik.*

P.K.

tavalist juubeli tähtpäeva, aga arvestades, et kümne aasta pärast on väga vähe tema kaasaegseid ja

puuduvad eesti usuteadlased, kes teavad hinnata meie kiriku ja usu-teaduse silmapaistvama ja võime-lisema esindaja püüdeid ja teeneid, siis vahest on lubatud mõned mõt- ted ja mälestusread äsja möödu- nud sünnipäeva puhul.

Oli ju loomulik, et iseseisvuse ja vabaduse saavutamise hakkasid puhuma ka teised tuuled eesti kiriku. Kiriku senise seisundi, kor- ralduse ja traditsioonidegi asemel tuli eesti vabas rahvakirikus mit- mes osas alustada otsast peale ja elada ning töötada hoopis uutel alustel.

Üha suureneval arvul võõrrahvu- sest kirikuõpetajate asemele astu- vad, sajandi kahel esimesel küm- nendil õppinud eestlased-usutead- lased, olid oma nooruse värskuses tugevasti mõjutatud kaasaja vaim- must. Ei ole siis ime, et teiste vaimsete voolude hulgas ootas sis- selaskmist ka 19. sajandi lõpu- kümnendest pärit nn. *liberaalne* usuteadus, mida sageli samastata- kes *protestantismiga* ja millele Tar- tu ülikooli konservatiivne usutea- duskond ei olnud tahtnud anda eluõigust. Usuliste küsimuste krii- tiline käsitus aga tõi kaasa palju uut ja huvitavat, sest põhjapane- vate avastuste ja uurimuste tule- musena avardus ja selgines ka Piibli maailm. Oli ju ajastu, mil inimhõimuse võimel ei tundunud enam olevat mingeid piire ega võimatusi. Päevakorral olnud mõt- teid sõnastas Theodor Tallmeister järgmiselt: "Kui inimesed uutest usulistest vaadetest ja teaduslikest leidudest midagi ei kuule kiriku- õpetajalt, vaid tutvunevad sellega pilkajate keskel, usuvastaste bro-

shüüride abil ja erakondlikel miit- tingutel, siis peab see küll otse laastavalt mõjuma. Kaua ei saa midagi varjata. Inimesed saavad varem või hiljem kõik teada, ka seda, missugused voolud ja vaated valitsevad usuteaduslikus maail- mas ja kirikuõpetajate peres. Siis kaotavad nad aga usalduse vaimu-liku seisuse ja kiriku vastu, arva- vad, õpetaja neile juba tõtt ei üt- le, et tal on enese jaoks üks usk ja koguduse jaoks teine. Kurt peab see olema, kes kuulnud ei ole, kui laiali niisugune arvamine juba aastakümneid on lagunenu ja kui- das see kiriku aluspindi õõnestab." ('Rääkige tõtt'. Protestantline Ilm, nr. 1 1928)

Meenuvad ühe Saaremaa mehe sõnad, kes ütles, et iga kord kui ta juhtub pühapäeval Tallinnas olema, ta läheb Pühavaimu kirkusse õp. Tallmeisteri jutlust kuu- lama, sest "seda meest aitab kuu- lata!"

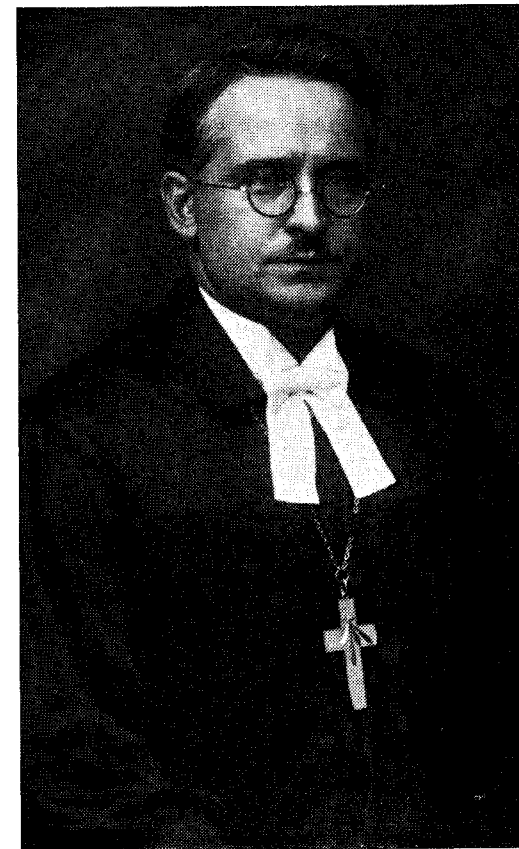
T.T. jutlustes, osa neist võime lu- geda trükituna ('Nõudke jäädavat rooga', EVR 1965), on küll ka lihtsaid näiteid ja 'pühapäevakoo- li pildikesi', aga neid õigustab re- soluutne seisukoha avaldus ühes sügava sisulise analüüsiga. On neid, kes peavad lugu sellest ja kindlast 'jutust'. Jõuline ettekan- ne jõuliselt isiksusele! See on kuu- lutus neile, keda niihästi kiriku- rahva kui eestlaste hulgas üldse, on leidunud ja leidub väga roh- kesti: mõtlejad, teadusejanulised ja tõe otsivad, ks ootavad mõis- tusele vastuvõetavaid seletusi, nii- võrd kui need on võimalikud, ja kes ei lepi tavalise või traditsioon- ilise 'hingekosutusega'. Igatsus

selguse ja tõe järele on ka Piiblis alati ja igal pool olemas. Küsitak- se Jehoovalt, küsitakse Jeesuselt. Ja Jeesus vastab: "Otsige! Palu- ge! Koputage!" Mõtleva ning ot- sija inimene ei ole kiriku 'vaenla- ne'!

Palju neid küll ei olnud, kes jut- lustes ja kiriklikus õpetustöös olid valmis välja astuma vanadest röö- bastest. Laiemalt tuntud peale T. T. on veel Voldemar Kuljus ja Jüri Kimmel, toeks eesti vaba rah- vakiriku mõiste põhjendaja Johan Köpp ja isikupäraselt vaimukas akadeemiline mõtleja Eduard Tennmann.

T.T. hakkas oma mõtete propa- geerimiseks välja andma ajakirja 'Protestantline Ilm' 1923 (eesti keele arenedes hiljem 'Protestant- lik maailm') ja asutas ühes mõtte- kaaslastega 'Protestantliku ühin- gu' 1925. Ajakirja toimetas T.T. ise (hilisemal aastail V. Kuljus, kes kodumaal suri 19.10.1979), kirjutades ka suurema osa selles ilmunud jutlustest ja artiklitest.

Ta tõlkis ja avaldas Adolf v. Har- nacki teose "Das Wesen des Chris- tentums", millel oli omal ajal evangeelses usuteaduses suur tä- hendus ja mõju. Ajakiri arvestas nõudlikuma lugeja huve, olles ka eesti keele osas parem teistest usu- listest ja vaimulikest ajakirjadest. Kuigi mõeldud peamiselt usutea- duse populariseerimiseks, täitis see meie oludes ka teadusliku ajakir- ja aset, sest 'Usuteaduslik ajakiri' taduskonna õppejõudude fooru- mina ei saanud oma osa täita vä- ga piiratud lugejaskonna tõttu.

Theodor Tallmeister

Eesti usuteadus ei saanud õieti veel tekkidagi, aeg selleks oli ol- nud liiga lühike. Ja seegi ei ole saladus, et meie usuteadlased-kir- kuõpetajad, õppisid Piiblit tund- ma ainult saksa keeles! Kuidas sõ- nad ja mõisted õigesti võiksid kõ- lada eesti keeles, jäi igapäevase era- ajaks. Meie uus piiblitõlke valmis- tamine tõi selle puudujäägi selges- ti esile. Seepärast oli hädavajalik mingi algatus väljaspool ülikooli.

Tänapäeva usuteadlase silmaga vaadates oli meie liberaalseil või protestantlikel usuteadlasil, just nagu nende välismaiseil eeskujudelgi, Piibli- ja usuprobleemide lahendamisel sageli tegemist otse "lahtistest ustest sissemurdmisega", sest niihästi fundamentalistid (= iga sõna ja kirjatäht Piiblis on Jumalalt) kui ka liberaalid tegid siis ühe ja sellesama vea: nad püüdsid Piiblit mõista ning seletada täht-tähelt ja sõna-sõnal! Nn. "psühholoogiline arusaam" või seletusviis ei olnud veel eluõigust saanud, kui seda üldse tuntigi, ja vaevalt teati midagi ka "sügavpsühholoogilisest" vaatlusvõimalusest. Ja taanlase Johannes Pedersenini nimi oli kindlasti hoopis tundmatu.

Vanem liberaalne usuteadus nimelt püüdis sõeluda usulisi traditsioone ja pidada kinni ainult neid, mis moodsale, teaduslikult haritud ja eetilisel tundlikule inimesele võisid olla tõenäolised. Püüdes ristiusku samastada teadusliku maailma pildiga, sattus see vabameelne usuteadus aga konflikti teadusega, *piibelliku* teksti tõlgendamisega. S.t. Piibel seletab isennast ja on puhtusuline raamat.

On väidetud (Euroopa usuteadlaste poolt), et see, millest täna kõneldakse usuteaduskondade auditooriumites, jõuab kogudustesse alles 30-ne aasta pärast (kui üldse!). Eesti protestantide tähendus seisnebki selles, et nad püüdsid 3-das auditooriumis (usuteaduskonna traditsiooniline loenguruum Tartu ülikoolis) omandatud teadmisi vahendada ka oma kut-

setöös, olles veendunud, et nüüd seistakse juba teadlikuma kuulaja ees, kelle eesti keel ja ühiskondlik tase on hoopis parem ja kõrgem senisest.

T.T. oli see, kes jõulisemalt kui ükski teine tahtis ergutada "Siiloa hiljukesi voolavat vett". Ei olnud tema süü, et sööti jäetud külvipind oli raskesti küntav, et kiriku majanduslikud mured piirasid tema sulaste vaimset tööd.

T.T. püüdis teaduslikult töötada ka maapaguluses Rootsis teda eriti huvitavate Vana Testamendi probleemide osas, esitades tulemusi teaduslikus ettekandes eesti kirikuõpetajate kokkutulekul Stockholmis 5. aprillil 1946: "Mõnda viimase aja teoloogias".

Paraku kutsus Issand oma võimelise sulase meile ootamatult juba 3. veebruaril 1947, veel mitte 58-aastasena, kui parimad tööaastad võinuksid seista alles ees. Sellest hoolimata jääb T.T.-le kindel koht eesti usuteaduses ja kiriku- loos, meenutuseks, et kirik ei tohi iialgi seista väljaspool teda ümbritsevat elu.

Ümardavaks ja lepitavaks kokkuvõtteks võiksid olla T.T. enese mõtted jutlusest, mis oli viimaste hulgas kodumaal (juulis 1944), pealkirjaga: "Õigeksmõistmisest":

"Otsustav ei ole see, mis inimene usub, vaid see, et tema usk teeb teda paremaks, kohusetundelise- maks, ennastalgavamaks, ohvri- meelsemaks. Kelle usk kannab sellist vilja, see on Jumala meele järele, selle ta mõistab *õigeks*!"

ENDEL KÖPP

Arved Rossman 75 aastane

Arved Rossman

Jubilar sündis 3. veebruaril 1905 Pärnumaal Vana-Vändra vallas, kus isa oli köstriks ja kooliõpetaja. Hariduse sai Hugo Treffneri gümnaasiumis ja Tartu Ülikooli õigusteaduskonnas. 1934 asus piiskop prof. dr. Hugo Bernhard Rahamägi kutsel täitma peasekretäri kohuseid konsistooriumis. Samal aastal antud Kirikute ja usuühingute seadus oli määranud uued alused kirikute ja usuühingute tegevuse korraldamiseks ja oli vaja nooremat juriidilise ettevalmistusega jõudu, kes pühendaks kogu jõu ümberorganiseerimisel kirikule. Samal aastal alustati EELK Põhimääruste väljatöötamist ja need leidsid kinnitamist 1935. Nüüd vajati mitmeid kirikuseadlusi ja

määrusi kirikuorganite moodustamisel ja nende tegevuse arendamisel nii lokaalsel kui ka kesksel pinnal. Ka Kiriku keskvalitsuse kantselei ja arhiiv vajasis ümberkor- damist. On üleliigne mainida, et kogu töö nõudis töötegitajilt täit panust.

A. Rossmani 10-ne aastane tegevus konsistooriumi juures kodumaal langes ajale, mil meie kirik ja rahvas seati murranguliste sündmuste ette: 1938 pandi kiriku piiskopi ja keskorganite tegevus seisma riigivõimude korraldusel ja nende funktsioonid läksid ajutiselt üle kirikuhooldajale, kelleks määrati praost Jaak Varik. Viimane tegutses kuni 1939. aasta lõpuni, mil tegevus taas normaliseerus dr. Johan

Kõppu ametisse astumisega piiskopina.

Kokkuvõttes võib öelda: lugematu on nende asjade, kirjade, dokumentide, seadluste ja muude aktide hulk, mis tol ametiperioodil juubilaril käest läbisid, suur ka vastutus, mis sellega kaasnes, eriti siis muidugi a.a. 1938/39.

Uus kümnend EELK teenistuses peasekretärina jätkus A. Rossmanil juba Rootsis a. 1964—1973 ja algas kohe varsti pärast peapiiskop Johannes Oskar Lauri ametisse astumist. Ametitegevus toimus nüüd aga ainult osalise tööajaga, sest samal ajal oli Rossman ametis arhiivitööliseks Eesti Komitee juures sotsiaalnõunikuna (1963—1972). Selle ameti ülesannetes kuulus, peale jooksva tööd, sotsiaalse nõuande tegevus, mille raamides Rossman avaldas kirjutusi ajalehtedes sotsiaalküsimustes ja pidas ühtlasi sel ajal ka ettekandeid nii Stockholmis kui ka väljaspool. Pärast peasekretäri ametist lahkumist 1973 tervislikel põhjusil jäi ta kuni 1976 piiratud ulatuses edasi töötama Eesti Komitee juures notariaaltegevuses, kuhu kuulus peamiselt dokumentide koostamine ja tõlgete valmistamine ning kinnitamine m.h. rootsi, saksa ja inglise keeles.

A. Rossman võrsus köstrite-rahvavalgustajate suguvõsast kodumaal. Ta vanaisa (isa poolt) oli Rõngu köster Karl Rossman (1826—1886), ema poolt aga Kursi köster Peeter Lampson (1819—1895) (avaldanud raamatuid: 1 "Kooli Kristjan", 2 "Suur külaline", 3 "Tõe pärlid", 4 "Hommiku ja õh-

tu Roaohver", 5 "Aratamise sõna" — viimased kolm pimedana). Onu Karl Lampson (1863—1934) oli Tartu Peetri kiriku juures köstriks alates 1891 kuni surmani ja lell Karl Rossman (1852—1926) köstriks Sangastes al. 1898 kuni surmani. Peale selle oli tädimees Georg Soo köstriks Vigalas. Vast päritoluga köstri perekonnast võib seletada ka elavat huvi muusikaharrastuse vastu. Vend Priit Ardna on 57 a. olnud ametis organistina ja veel praegugi tegev heliloojana.

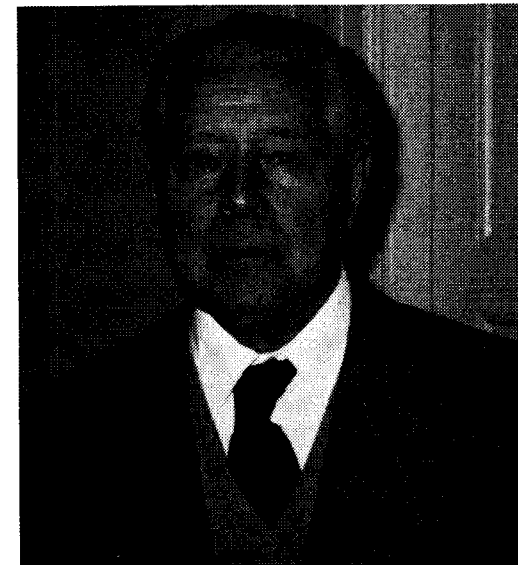
A. Rossmani kaaslased tunnevad teda kui mitmekesiste annetega tagasihoidlikku inimest, kes alati on valmis tähelepanu äratamata kaasa aitama seal, kus teda vajatakse. Kõrisõlme operatsioon 1976 ei võimalda tegevuse jätkamist senisel määral, kuid sellele vaatamata on tema ka veel nüüdki nõustunud võtma oma peale eesti kirikuõiguse normide kogumise ja süstematiseerimise ulatusliku töö konsistooriumi ülesandel. Niisuguse kogu järgi on nimelt kauemat aega puudust tuntud EELK peres. Juubilar on üks neist, kel oma senise tegevuse tõttu on ülevaade ainesitikust ja loodame, et ta kord tulevikus saab selle materjali teha kättesaadavaks ka laiemale üldsusele.

Soovime juubilarile head paranemist ja veel küllaldaselt tervist vanaduse aastatel et ta võiks Jumala abiga lõpule viia kavatsatud tööd, mis tuleks kasuks meie kirikule.

K. Veem

Voldemar Palm 75 aastane

Roomlane Cato on kord ütelnud: "Elu on kui raud. Kui sa seda kasutad, siis see kulub. Kui sa aga ei kasuta seda, siis see roostetab." Aga, et elu on enam, ja et elule annab väärtuse ja mõtte vaim, seda õpetab teine roomlane, Paulus. Just sellelt viimaselt on Voldemar Palm õppinud, et vaimuvali õiguses annab meie elule sisu ja eesmärgi. Vastavalt sellele on täpsus, korrektsus ja õiglus elu igas avalduse vormis tiivustanud juubilaril töötama ja tegutsema väga paljudel tööpõldudel, ammutades selleks jõudu usu allikast. Voldemar Palm on sündinud 21. augustil 1905. a. Virumaal, Iisaku vallas, põllumehe pojana.

Voldemar Palm

Elukroon

*Kus mu süda leiab rahu,
rõõmu, kõike rohkesti,
mis mu hingeeluks vaja,
et võin olla õnnelik?*

*Ainult Sinu juures, Jeesus,
kes mu hinge iluke.
Teised ei saa abi anda,
kui mu süda haliseb.*

*Armas Jeesus, oled mulle
suurim aare eluteel.
Surmaski mu juurde jääd,
oled minu elukroon.*

Jaan Maior

Otepääl 17. II 1980

Lõpetanud Iisaku valla algkooli, Jõhvi ühisgümnaasiumi ja Tartu ülikooli õigusteaduskonna majandusteaduskonna osakonna.

Gümnaasiumis õppimise perioodi kestel olnud pidevalt klassivane- maks ja kooli karskusringi esime- heks ning võtnud osa Eesti Kooli- noorsoo Karskusliidu kongressi- dest.

Abituriendina olnud Riigivanema juures toimunud üleriigilisel güm- naasiumi lõpetajate vastuvõtul. Sõjaväeaga teenis 1927—28. Lõ- petas Sõjaväe Ühendatud Õppe- asutuste Allohvitseride kooli ja hiljem E.V. Sõjakooli aspirantide kursuse suurtükiväe alal ning ülendati lipnikuks.

Õppides ülikoolis oli ta K.L. Tar- tu Maleva Eesti Korporatsioonide malevkonna pealiku adjutandiks ning kuulus kaitseliitu selle asuta- misest peale kuni selle likvideeri- miseni kommunistliku okupatsi- ooni võimude poolt.

Abielus Aino Tagoga, kes sündi- nud 15. nov. 1913. a. Petrogradis. Poeg Peeter, kes on hambaarst Rootsis, abielus.

Töötanud ametnikuna ja proku- ristina ning laenude osakonna ju- hatajana A/S Kauba Pangas, Tar- tus 1932—1939. Olnud Tallinnas, Eesti Kunstsarve Tehased O. Ker- son & Co pearaamatupidajaks 1943/44.

26. mail 1944 ta siirdub Eesti Ap- teekide Peavalitsuse teenistusse ap- teekide reprivatiseerimise osakon- na juhatajaks.

Saabunud Rootsi 1944. a. ja ol- les põgenike laagris, kutsuti ta ajaleht 'Väis-Eesti' pearaamatupi-

dajaks, kus töötas 1944—1951. Peale selle oli ka A/S Neuhaus & Co juures üks pearaamatupidajaid 1951—1952.

Täitnud Eesti Rahvusfondi büroo- juhataja ülesandeid 1952/53 ja ol- nud ajaleht 'Teataja' majandus- juhataja ning pearaamatupidaja 1953—1958.

Töötanud Svenska Plastfabriken, Farstas, kammerina ja pearaamatu- pidajana 1958—1960 ning jätkä- nud tööd oma erialal 1960—1974 Lidingö, Hotel & Restaurant AB Forestas, kust siirdus puhkepalga- le.

Rahvuslik ja kiriklik tegevus paguluses

Eesti Rahvusfondis aktiivselt ja pidevalt rakmetes alates fondi asutamisest saadik. Ta on olnud ERF-i Esinduskogu, juhatus, pre- siidiumi, kirjastustoimkonna ja fi- nantstoimkonna liige, raamatupi- daja, nõunik ja abiesimees 1952— 1972. On jätkuvalt Esinduskogu ja juhatuseliige ja raamatupidaja.

Omab ERF-i teenete hõbe- ja kuldmärgid. Pikemat aega olnud Eesti Abi Invaliidfondi nõukogu liige ning Eesti Komitee Asemike Kogu ja revisjoni komisjoni liige. Samuti on ta olnud ja on Eesti Rahvusnõukogu üldkogu liige ja Vabade Eestlaste Põllumajanduse Liidu liige. Kuulunud Kaul And- rus Kadaka poolt organiseeritud ja edukalt juhitud — sotsiaalsete ja poliitiliste samalaadsete ringi — 'Kadak'a' klubi liikmeskonda.

"Kadaka Klubi" mõjutas tähele- pandavalt paljude päevapoliitiliste probleemide positiivset lahenda- mist pagulaskonnas.

EELK Stockholmi koguduses on V.P. üle 20. aasta olnud juhatus, nõukogu ja revisjonikomisjoni lii- ge ning abiesimees 1960—1963 ja esimees 1963—1970.

EELK konsistooriumi assessorina ja majandusnõukogu juhatajana töötas ta 1964—1977.

Korp! Vironia vendlusega on ta ühinenud 1930. a.

Hans Rebane 75 aastane

Oma 75-ndat sünnipäeva võis 23. märtsil Floridas tähistada EELK kauaaegne vaimulik pastor Hans Rebane, kes 20. det. 1931 õnnis- tati kirikuõpetaja ametisse. 1981. aastal möödub sellest 50 sündmus- te- ja töörohket aastat, millise aja jooksul juubilar oma heade andi- de ja ustavusega on teeninud eest- lasi ja USA-s ka ameerika luteri- usulisi. Hans Rebane põlvneb Viljandimaa Suislepa valla talu- pidajate perekonnast. Kaheksaliik- melises perekonnas kandsid vanem- mad hoolt selle eest, et kõik elule vastusirguvad lapsed ja noored said hea usulise kasvatuse, nii na- gu see oli põliseks traditsiooniks Eesti taludes.

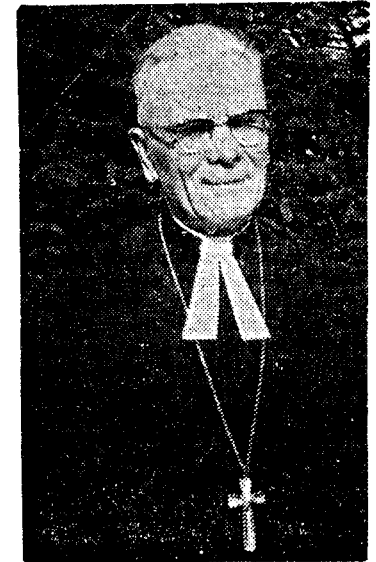
Isa Hans oli kiriku võõrmünder ja nõukogu liige, mille kaudu pe- rekonnal ja ka lastel oli tihe kon- takt jumalateenistuste ja kirikliku eluga. Juubilar on jutustanud sel- lest, missugune oli tema lapsepõl- ve kodu:

"Ma ei mäleta ühtki päeva — ka kõige pakilisemal tööajal — mil me pere hommikuti pärast pruuk- kosti ei oleks kogunenud elutuppa

Eriti suure innuga ja tulemusrik- kalt on juubilar juba pikemat ae- ga juhtinud "Eesti Vaimuliku Raamatu" ja "Eesti Kiriku" tööd mjandusjuhatajana. Kõik see on kannud haruldaset head vilja.

Arvurikka sõprade ja kaastöötaja- te nimel soovin juubilarile rohkete õnne ja Jumala õnnistust. Ps. 105: 1—5 ja 12—14

Richard Koolmeister

Hans Rebane

hommikupalvele ja ka õhtul enne magama minekut õhtupalvele." Kodukoha algkoolist läks siis tee Viljandi maagümnaasiumi, ja sealt siis Tartu Ülikooli usuteaduskon- da, mille lõpetamisest tänavu möödub poolsada aastat. Noore vaimuliku esimeseks iseseisvaks ametikohaks oli Läänemaal asuv

Kirbla kogudus (1932—1939). 1940. a. kevadel kutsuti teda suurde Jõhvi kogudusse, et abistada praost J. Varikut tema ulatuslikus töös. Punane terror hävitas Jõhvi koguduse silmapaistvate võimetega hingekarjase. 1941. a. sügisel valiti õp. Hans Rebane jätkama kommunistide poolt mõrvatud õpetaja tööd kaheteistkümnetuhande hingelises koguduses. Punaarmee uus sissetung 1944. a. teeb Narva ja Jõhvi ning ümbruskonna eestlastest kodutud põgenikud. 35 a. tagasi algas õp. Rebasele, tema abikaasa Maiele, sünd. Steinberg, ja poegadele Henn ja Priit põgenikutekond.

Niipea kui võimalik ta alustab usulise tööga Saksamaale põgenike koondamisel meie rahva sügavamate väärtuste juurde. Paljud mäletavad teda Geislingeni ja ka Memmingeni laagritest, kus ta töötas gümnaasiumi õpetajana. Alates 1947. a. on ta Eesti Vahija Töökompainii pastor Stuttgartis, Heidelbergis ja Frankfurtis.

Uus eluperiood algas 30 a. tagasi saabumisega USA-sse, kus ta oma heade võimetega leiab peatset rakendamist Ameerika luterlikes kogudustes Virginia osariigis ning hiljem Philadelphia. Kui EELK Seabrooki kogudus vajas hingekarjast, siis oli õp. Hans Rebane nõus asuma oma ametipidamise küpsematel aastatel selle koguduse teenistusse. Seabrooki kogudus, hinnates kõrgelt tema suure ustavusega tehtud tööd, kinkis temale 1970. a. suvel EELK kõrgeima teenetemärgi, milleks on kuldrist. Seabrookist ta siirdus pensionile Floridasse, kus tema noorem poeg

Priit on Ameerika luterliku kiriku hingekarjaseks. Elava sõna kuulutuse kõrval on juubilar rikastanud Eesti Kiriku usulist elu sisutihe date artiklitega ja meditatsioonide raamatuga, mis kannab pealkirja "Lohutussõnu haigetele ja murelikele", See oli noore Kirbla koguduse hingekarjase töö, mis nüüd ka vabas maailmas on uuesti ilmunud mitmes trükis Eesti Vaimulik Raamatu kirjastusel Rootsis.

1944. a. sügisel lahkus Jõhvi koguduse õpetaja 39 aastase noore vaimulikuna oma kodumaa pinnalt, kus ta Tartu Ülikooli usuteaduskonna kaudu ja ametiülesannete täitmise läbi Kirblas ja Jõhvis oli saanud hea ettevalmistuse selleks, et teenida Saksamaa varemete keskele paisatud põgenike-eestlasi, jätkata 1950. a. juunist ameeriklaste teenimist ja siis oma eluküpsed vaimuliku ameti kogemusi rakendada Seabrooki koguduses. Hans Rebane kuulub nende väheste eesti vaimulike hulka, kes sündisid käesoleva sajandi algul, kasvasid enne Eesti iseseisvuse saabumist, omasid aga võimaluse oma keskharidust ja akadeemilist väljaõpet saada juba noores Eesti Vabariigis. Tema endiste koguduste liikmeid leidub mitmel pool vabas maailmas ja ka kodumaa pinnal, kus kõikidele võõra võimu raskustele ja kitsendustele vaatamata, jätkub Eesti Evangeeliumi Luteri Usu Kiriku ja tema vaimulike töö.

Soovime auväärsele ja teenekale Eesti Kiriku hingekarjasele ja tema abikaasale ja perekonnale Jumala rohket õnnistust

RUDOLF KIVIRANNA

RUDOLF Troost 65 aastane

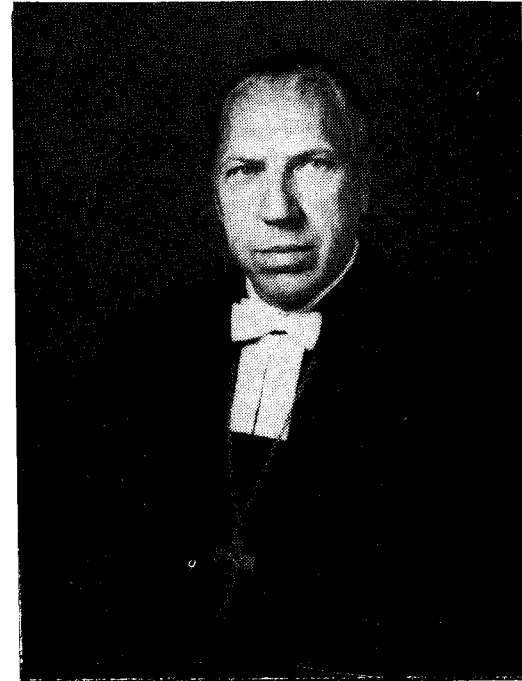
Rudolf Troost sündis Tallinnas 20. augustil 1915. Ta lõpetas Gustav Adolphi gümnaasiumi 1934 ja Tartu ülikooli usuteaduskonna 26. aprillil 1940. Haridust on ta täiendanud Helsingi Ülikoolis 1937, Uppsala ülikoolis 1938 ja doktorandina õppinud Catholic University of Americas 1958—61.

Esimese ametialalise väljaõppe sai oma koguduses Tallinna Pauluses õpetaja Rein Uhkelt ja Tartu Maarja õpetaja Oskar Kodreselt. Järgnevad pagulasaastad oma vintsutuste kui ka kogetud Jumala armuga leiavad teda Saltzburgist, kus teenis Austrias elavaid eesti põgenikke mitmetes laagrites Vene tsoonist kuni Schweitsi piirini.

18. augustil 1948 saabub ta Ameerikasse Baltimore Eesti Seltsi kutsel, asutades kogudused Baltimores ja Washingtonis, milliseid teenib ustavalt tänaseni. 1973. aastal otsustas EELK konsistoorium talle anda kuld ametriisti kandmise õigus kiriklike teenete eest.

Abikaasa dr. Veronika Troost, sündinud Varep, omab aktiivse arstipraktika ning lapsed Toomas ja Linda, Yale ja Smith ülikoolidest vastavalt, on tuntud nii sportlaste kui intellektualistidena. Nad kõik on väsimatult kaasa löönud nii koguduste töös kui ka rahvuslikes üritustes, eriti aga ameeriklaste mõjukates ringkondades eesti asja eest võideldes.

Ameerika eestlased on R. Troosti korduvalt valinud USA eestlaste Rahvuskomitee kui ka Maailma keskkorganisationsiooni liikmeks. On

Rudolf Troost

kuulunud Baltimore Eesti Seltsi juhatusse ning on praegu Washingtoni Eesti Seltsi esimees. Rohked huvi- ja ametialalised reisirid on teda viinud võõrastele maadele, mitmetele olümpiaadilele ning ka Pühale Maale. Need on aidanud rikastada ta silmaringi ning sisustada jutlusi. Ajakirjanduses ja kodumaa raadiosaadetes on tema kaastöö alati teretunud olnud.

"Eesti Kiriku" nimel on mul eriline heameel õnnitleda juubilarit ja tänada teda tema sõbraliku koostöö eest paljude aastate kestel ning soovida rohket Jumala õnnistust elus ja töös. Ps. 84.

Richard Koolmeister

EELK õpetajate ettevalmistamise ja töölerakendamise fondi põhikiri

Fondi asutaja oli peapiiskop Johan Kõpp ning konsistoorium otsustas 2. märtsil 1959. aastal määrata Rkr. 6000.- »usuteaduse üliõpilaste stipendiumi fondi». Seega ei ole fond hiljuti asutatud, nagu sageli ekslikult arvatakse, vaid on juba üle 20 aasta vana.

Selles oluliselt tähtsas küsimuses parema selguse saamiseks avaldame fondi asutamise ja nime kujunemise käigu koos fondi põhikirjaga.

*

Allpool toodud Fondi põhikiri on vastu võetud konsistooriumi täiskogu koosolekul 24. märtsil 1973. a., protokoll nr. 126, p. 8.

EELK õpetajate ettevalmistamise ja töölerakendamise fondi põhikiri

Alus: EELK Põhimääruste § 41.

EELK konsistoorium — allpool edaspidi lühendatult nimetatud: konsistoorium — otsustas 2. märtsil 1959. aastal määrata Rkr. 6.000.— (kuus tuhat Rootsi krooni) usuteaduse üliõpilaste stipendiumi fondi. Hiljem figureerib see fond konsistooriumi aruannetes "Õpetajate ettevalmistamise fondi" nime all.

Konsistooriumi bilanssis 31. detsembril 1971. a. "õpetajate ettevalmistamise fond kr. 9.617:96".

11. novembril 1972. a. otsustab konsistoorium "aktiveerida konsistooriumi juures olev fond kirikuõpetajate ettevalmistamise ja töölerakendamiseks — allpool edaspidi lühendatult nimetatud: Fond, ning "välja töötada Fondi põhikiri".

*

§ 1. Fondi eesmärgiks on majanduslikult kaasa aidata Eesti Evangeeliumi Luteri Usu Kiriku õpetajate ettevalmistamiseks ja nende töölerakendamiseks.

§ 2. Fondi varandus koosneb põhikapitalist ja Fondi tuludest. Fondi põhikapitali moodustab konsistooriumi otsuse kohaselt 2. märtsist 1959. a. selleks otstarbeks määratud summa Rkr. 6.000.—. Fondi tuluks on: Fondi kapitali protsendid, annetused ja kõik muud Fondile laekuvad summad.

§ 3. Fondi summad hoitakse pangas eriarvel.

§ 4. Fondi põhikapital on puutumatu. Õpetajate ettevalmistamise ja töölerakendamisega seonvate kulude katmiseks kasutatakse fondi tulusid.

§ 5. Fondi valitseb ja sellest summade väljamaksmist otsustab konsistoorium. Samuti hoolitseb konsistoorium Fondi tulude suurenemise eest.

§ 6. Fondi valitsemise kohta koostab konsistoorium aruande igal aastal koos muude tegevusaruannetega. Fondi asjaajamist revideerib konsistooriumi revisjoni komisjon.

§ 7. Fondi põhikirja muutmise ja Fondi põhikapitali likvideerimise küsimuse otsustab konsistoorium peapiiskopi ettepanekul. Samuti määrab konsistoorium Fondi likvideerimise korra. Likvideerimisel järelejäanud varandus tuleb kasutada konsistooriumi tegevuse arendamise ja edendamise huvides.

*

Jumala kutsel lahkus siit maailmast
mag. theol.

MARTA ARIKE

sünd. 15. veebruaril 1902 Otepääl

surn. 17. veebruaril 1980 Tartus

2 Ko. 12:9

Mälestavad leinas
EELK PEAPIISKOP
JA KONSISTOORIUM

Jumala kutsel lahkus siit maailmast
Juuru koguduse õpetaja

HILLAR HANS PÕLD

sünd. 7. septembril 1911 Kosel

surn. 29. aprillil 1980 Juurus

Kl. 1:24—29

Mälestavad leinas
EELK PEAPIISKOP
JA KONSISTOORIUM

Jumala kutsel lahkus siit maailmast
USA Chicago praostkonna vikaarõpetaja

OSKAR PASTIK

sünd. 15. veebruaril 1904 Öisu Ülemmõisas

surn. 2. mail 1980 Kalifornias

Ilm. 3:8

Mälestavad leinas
EELK PEAPIISKOP
JA KONSISTOORIUM

Ilmu s

CONFESSIO AUGUSTANA

Augsburgi usutunnistuse 450 juubeliaasta eestikeelne väljaanne
Hind Rkr. 15.— + saatekulu; US dollari 4.50 koos saatekuludega

---

1980. a. sügisel ilmub

Richrd Koolmeister, PÜHA TEE — VIA SACRA — jutlustekogu
Ettetellimine kuni 31. okt. 1980. a. hind Rkr. 50.— + saatekulu Rkr. 5.— Skan-
dinaavias ning mujal US dollar 14.— koos saatekuludega. Hiljem hind Rkr. 75.—
+ saatekulud Rkr. 5.—, US dollar 19.— koos saatekuludega.

Rudolf Kivirna, JUMAL ON MEIE ABI

Jutlustekogu

"EESTI KIRIKU" TELLIMISHINNAD 1980

ilmub kuus korda aastas

Asukohamaa	Val.	Aastas	Poolaastas	Üksiknumber
Rootsi	kr.	40:—	22:—	7:50
Austraalia	AD	8.—	4.50	1.50
USA ja Kanada	\$	10.50	6.—	2.—
Inglismaa	£	3.50	2.—	0.60
Saksamaa	DM	20.—	11.—	4.—
L-Ameerika	US \$	10.50	6.—	2.—

Lennupostiga

Austraalia	AD	11.—	6.—	2.—
USA ja Kanada	\$	13.—	7.—	2.50
L-Ameerika	US \$	15.—	8.—	3.—

SIHTASUTUS EESTI VAIMULIK RAAMAT

Box 450 74

S-104 30 STOCKHOLM 45

Postgiro 44 42 62—0

Pank: Svenska Handelsbanken

Eesti Kirik Nr. 4—1980 ISSN 0422—7026